

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Minder fra min barndomstid i Skjern

Oscar Madsen

Minder fra
min barndomstid
i Skjern

Oscar Madsen

Minder fra min barndomstid i Skjern

Skjern-Egvad Museum 1992

Oscar Madsen: Minder fra min barndomstid i Skjern

Udgivet december 1992 af Skjern-Egvad Museum med støtte fra Skjern Kommune, A/S Skjern Bank, A/S Ringkjøbing Bank, Unibank, A/S Varde Bank, Skjern-Egvad Museumsforening og Skjern-Egvad Museum.

Sats og tryk: J. Strandbygaards Bogtrykkeri A/S, Skjern.

Forord

Tanken om at skrive denne bog er ikke noget jeg selv har fundet på.

Det skete for nogle år siden, at min datter sagde til mig: »Far jeg synes, at du skulle skrive noget ned fra din barndom i Skjern. Vi og vore børn har altid lyttet intenst til, når du fortalte.«

Jeg svarede: »Det kan jeg ikke«. Men min datter Marie Louise kom så med en bog, som jeg skulle føre det ind i. – Så var der ikke andet at gøre end at komme i gang og forsøge.

Mine tanker gik tilbage i tiden, så langt som jeg kunne mindes.

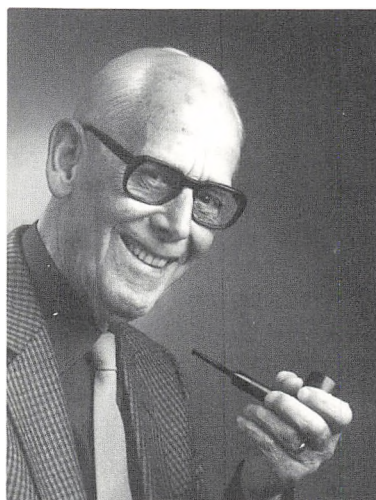
Begyndelsen blev gjort, og efterhånden som jeg skrev vældede minderne frem.

Det blev efterhånden til mange sider.

Enghavens blad »Engblommen« har gengivet noget af stoffet, og det har bevirket, at jeg har fået en del henvendelser, om ikke det skulle ud i bogform?

Jeg skylder en stor tak til dem, der har hjulpet mig med udgivelsen af denne bog.

I den forbindelse vil jeg gerne sige tak til A/S Skjern Bank, Skjern Kommune, A/S Ringkjøbing Bank, A/S Varde Bank, Unibank, Skjern-Egvad Museumsforening og Skjern-Egvad Museum, der alle har ydet økonomisk støtte til bogudgivelsen.

Skjern, d. 16. november 1992
Oscar Madsen

Jeg er født i 1911. Skjern var på det tidspunkt ikke stor i udstrækning, og heller ikke i indbyggertal, ca. 1800 mennesker.

Det første jeg kan mindes fra min barndom er, at min far kom hjem fra en Norgestur, da jeg var fire år. Jeg fik en pung, men det var en kort fornøjelse, da jeg forliste den ved et besøg i Kibæk kort efter.

Omtrent samtidig kan jeg mindes, at Bredgade blev forandret fra grusvej til en reguleret gade med brosten på kørebanen og kantsten i siderne. På den østre side fortov med fliser, og på den vestre side en grusbelagt gangsti.

Mit barndomshjem var i Bredgade 52, hvor nu urmager Myrup har forretning. Det var den første to-etagers forretningsejendom i Skjern. Far's forretning var i stueetagen, og lejligheden på 1. sal var mit barndomshjem. Det bestod af fire rum, 2 stuer, køkken og soveværelse. I gården havde far to lagerrum, desuden var der vaskehus, to brændselsrum og 2 wc'er. Lejligheden indeholdt en spisestue med egetræsmøbler, et bord, seks stole, en buffet, et anretterskab, et tobaksbord (eller sybord) og en lænestol. På væggen hang der juleplatter. Dagligstuen var møbleret med mahognimøbler – sofa, bord, lænestol, tre stole og sybord. På væggene var forskellige malerier.

Det var en god ting for mig, at jeg havde fået mit barndomshjem *her* lige i byens centrum, så jeg kunne følge med i meget af det, der skete. Blandt andet kunne jeg se, hvordan den »store« maskine brækkede gaden op og siden, hvordan den blev reguleret og brolagt.

Lige overfor, hvor jeg boede, var der noget, vi kaldte forstanderens have, med store flotte bøgetræer. Haven strakte sig fra, hvor det nye posthus nu er bygget, og mod nord, hvor tunnelen nu er. Endvidere var der en hel række af flotte allétræer, som kom til at stå i kanten af gaden. Det var i mine øjne den flotteste hovedgade, man kunne tænke sig.

I dag er det hele desværre væk!

I tiden indtil jeg kom i skole, var min »lille« verden begrænset af et område, der lå lige omkring mit hjem. Det var ikke stort, men der skete næsten altid noget. Der var forretninger, hoteller og håndværkere af forskellig slags – i ordets rette forstand håndværkere, for de brugte deres hænder, og ikke maskiner til at lave arbejdet med. Der var urmager, bager, skrædder, skomager, snedker, træskomagere, og ikke mindre end tre smede.

Det var spændende at komme indenfor hos de enkelte og se, hvad de lavede.

Så var der møllen, der på Mølletorvet ved Jernbanegade dominerede hele kvarteret. For enden af Jernbanegade var der en gård, hvorfra køerne om sommeren blev trukket på græs. Ved siden af gården var markedspladsen, og derfra kunne man se ud over det åbne land.

På billedet ses manufakturhandler Stendevads ejendom med sit flotte kobberspir. Huset blev bygget i 1905, og jeg vil tro, at billedet er taget omkring 1910. Senere blev Stendevads butik overtaget af manufakturhandler Johan Nielsen. Den hvide ejendom til højre for Stendevads manufakturhandel, er mit barndomshjem, hvor urmager Ormstrup og min far læderhandler Madsen havde butikker, værksteder og beboelse. Senere overtog min far og mor hele ejendommen.

Der var nogle tilbagevendende begivenheder i byen. Én dag om ugen, vistnok onsdag, leverede landboerne svin til slagteriet i Esbjerg. De kom med svinene i hestevogne og læssede dem af ved en rampe, hvor det nye posthus nu er bygget. Rækken af vogne var tit så lang, at den nåede helt op forbi Østergade. Grisene skreg, når de i ørene blev trukket af vognene, så larm var der også.

Flere gange om året var der marked med heste og kreaturer. De stod i lange rækker i Bredgade og Jernbanegade. Hestene blev travet op og ned ad Bredgade, og når der skulle handles, klaskede folkene hinanden i hænderne. Jeg vidste dengang ikke, hvad det betød, men spændende var det at se på.

Det er begrænset, hvad jeg husker fra mine første barndomsår, men et står levende for mig, det var, når julen nærmede sig, da var der spænding. Det var ikke noget med granguirlander og lys over gaderne, men den første søndag i december havde byens to boghandlere pyntet med legetøj, så var det om at komme først derhen om morgenen og udse, hvad man

Mølletorvet og Jernbanegade ca. år 1900. Møllen blev flyttet ind til Skjern i 1881 fra Albæk af møller Peder Chr. Jensen. I huset til venstre boede træhandler og bestyrer for Skjern Missionshjem, Niels Jensen. Hans søn Carl, som jeg blev ven med, drev forretningen videre. I dag driver sønnesønnen Jens Chr. Fjord forretningen.

Til højre i billedet ses havelågen til møllejejer Jens Pedersens have. Grunden blev senere købt af skræddermester H. K. Madsen, der lod en ny skrædderforretning opføre på grunden. Den butik kom jeg selv til at overtage.

kunne ønske sig, det var ikke det store udvalg, men for os børn var det stort.

De følgende dage fik vi meget af tiden til at gå med at kigge på alle herlighederne henne i boghandlerens lille kontor, der var ryddet for at skaffe plads. Der var trængsel, men man blev ikke træt af at kigge.

Den sidste søndag før jul var også en stor dag, da var der hos blomsterhandler Kirsten Svendsen Høy pyntet med blomster samt dekorationer fra eventyrets verden. Hun skiftede fra år til år med Hans og Grethe, Snehvide og De syv små dværge og Tømmelise mm. Så der var hvert år spænding om, hvad vi nu fik at se?

Juleaften oprandt, og den formede sig nogenlunde ens fra år til år. Der var altid rigtig gammeldags risengrød med en smørklat i og saftvand til. Og så var der jo det spændende med mandelen, hvem der var den heldige, og fik marcipangrisen? Så blev vi børn lukket ind i den anden stue, mens far tændte lysene på juletræet. Vi gik rundt om juletræet og sang nogle julesalmer, herefter kom det spændende øjeblik, da gaverne skulle deles ud. Det var ikke overdådigt, som nutildags. Én ting der gik igen, var et

par nye støvler fra forretningen, hvis vi da manglede dem, ellers anden beklædning, men der var også en pakke med legetøj. Jeg kan huske bygklodser af træ. Pigerne fik nok dukker eller noget der passede for dem.

Jeg mindes også, at jeg et år fik en dampmaskine, der blev varmet op med et spritapparat – hvilket voldte mig svie og smerte – da det brændende sprit løb ud på køkkenbordet. Uerfaren som jeg var, ville jeg slukke det med hænderne. Heldigvis var mor der, og fik ilden slukket, og jeg fik æggehvide på. Det var den tids middel mod brandsår.

Ved Mølletorvet boede også en vognmand Otto Larsen, hvis søn Hans, blev én af mine barndomsvenner. I Otto Larsens stald var der udover heste og køer også grise. I gården var der en bygning med flere porte. Når man så derind, stod der flere forskellige vogne. De blev brugt til forskellige formål, som f.eks. kørsel med læger, dyrlæger og jordemødre mm. Der var en fin lukket landauder, der blev brugt ved særlige festlige lejligheder som bryllup, barnedåb og deslige. Jeg har måske fået min første køretur i sådan én, da jeg blev døbt. Der var en kane til brug om vinteren, når de ikke kunne komme igennem med de andre køretøjer. Endelig var der en ligvogn, den var bygget med åbent kudskesæde foran, bagtil var vognen flad, dog med overdækning hvilende på træsøjler.

Der er én begivenhed, som særlig knytter min erindring til denne vogn. Det skete engang, at den holdt i gården med kusken på bukken færdig til at køre ud. Hestene blev på én eller anden måde sky – løb løbsk – i fuld fart gik det hen tværs over Bredgade, og vognen havnede mellem nogle store bøgetræer ovre ved banen. Kudsken blev slynget af vognen hen over hestene og imod et træ. Det gav ham et langt sygeleje. Ulykken gjorde et stærkt indtryk på mig, da han var én af mine gode venner.

Baggrunden for de mange forskellige hestekøretøjer var, at der endnu ikke fandtes mange biler i byen.

For at få ringen sluttet om det der dengang var min lille verden, skal jeg lige have Jernbanegade med. Der hvor jeg nu bor, var der en lille have, som tilhørte mølleeejer og bankdirektør Jens Pedersen, der boede skråt overfor, hvor Skjern Bank nu ligger. Lige over for haven boede træskomager og cykelhandler Niels Jensen, der havde en søn, som hed Jens, der senere blev én af mine gode venner. Niels Jensen drev foruden sin træskoforretning også et missionshjem i den vestlige ende af huset. Forneden i stueetagen var der et restaurationslokale, og en lille sal, hvor folk der ikke følte sig hjemme på kroen, kunne komme ind og få mad og kaffe. På første sal var der værelser, hvor man kunne få natlogi.

På hjørnet af Jernbanegade og Bredgade var i den sydlige ende en stor

I haven udenfor vestre indgang til Skjern kirkegård. På billedet ses Molly Pedersen – Oskar – mor – Ebba – Aitsi Jensen (Molly Pedersens adoptivsøn) og far.

manufakturforretning, hvis indehaver hed Stendevad. Han var én af byens honoratiores – en stor mand – med et stort fuldskæg.

På det nordlige hjørne, hvor hotel »Vestjyden« nu ligger, lå kroen. Til den hørte en stor kørestald med udkørsel mod Jernbanegade.

I den samme ejendom, hvor vi boede, var der en urmager og guldsmedeforretning. Indehaveren af den hed Ormstrup, og de havde lejlighed på første sal ved siden af os, og ude i gården var urmagerværkstedet, hvor det var spændende at se svendene arbejde derinde med monokkel for det ene øje. Overfor hvor vi boede, lå banegården. Den så ud, omtrent som den gør i dag.

Nu har jeg så skrevet om omgivelserne for min første lille »verden«, som den var dengang.

Men der skete også noget i mit hjem, for den 21. marts 1913 fik jeg min anden søster Rebekka, og så var vi tre. I august 1914 udbrød den første verdenskrig. Den husker jeg nu ikke meget fra, bortset fra at min far havde et Europakort hængende nede på sit kontor. Det var besat med en hel del kulørte nipsnåle, som blev flyttet, eftersom fronterne forandrede sig.

Jo, der var også det, at en soldat ofte kom hos os. Det var min fætter Jens fra Kibæk, som var indkaldt til Sikringsstyrken.

Christian Sunesen's far var også indkaldt, men jeg tror nok, han pas-

sede sit bageri, når han ikke var på vagt. Det var jernbanebroerne over de tre åer, der skulle bevogtes, samt forskellige steder i byen. Ved baneoverskæringen på vejen over til Dommergården var der et lille gråt hus med lynafleder på – min far fortalte mig, at det var der, de opbevarede ammunition og sprængstof.

Den 19. august 1915 fik jeg min tredje søster Karen – og så var vi fire.

Det var nok ved at blive for meget for mor, for vi fik en barnepige, som skulle tage sig af os børn, og ellers en anden ung pige i forvejen.

Barnepigen var fra Skjern, og hed Kristiane. Hendes mor var enke og boede i Missionshuset på Finderupsvej. Hun havde også en anden datter, der hed Maria. Når vi var ude at gå tur, skete det af og til, at vi aflagde et besøg hos Kristianes mor. Det var nogle dejlige mennesker, som vi børn kom til at holde meget af.

Fra nu af udvidede »min lille verden« sig til at omfatte mere af byen end tidligere. Vi kom tit ned til Kirkeåen, hvor der var en eng med dejlige blomster. Det skete også, at vi kom på kirkegården, og så hvor Kristiane's far var begravet, det var spændende at få lov til at rive lidt. Jeg mindes også en gang, at vi kom ud ad Vardevej, hvor vi besøgte nogen, der boede i et lille hus lige syd for Borrisvej. Vi skulle over en grøft for at komme ind. Der var et par brædder over grøften til at gå på. Inde i huset var der stengulv.

I 1915 blev Skjern Kirke ombygget. En dag min far skulle ned at se, hvordan byggeriet skred frem, tog han mig med. Byggeriet interesserede ikke mig så meget, men der var dog én ting, som tiltrak sig min opmærksomhed: Ude i våbenhuset stod et stort skib, som var bygget af farver Delf fra Skjern. Min far fortalte mig, at det skulle hænges op inde i kirken, når den var færdig. Det hænger der endnu.

Da jeg var fem år gammel, begyndte jeg at gå i søndagsskole, det var noget nyt og spændende for mig. Der var voksne, der fortalte bibelshistorie

Rebekka, Ebba og Oskar, 1913.

På billedet ses min farfar Søren Madsen, der i 1882 kom med det første tog fra Herning, da banen åbnede. Billedet er taget omkring 1880, da min bedstemor endnu levede. Hun døde i 1880, da min far var 4 år. Min farfar bosatte sig på Vejlevej i Tarm som sadelmager.

for os. Der blev sunget salmer og sange, og til sidst fik vi en historie, der undertiden var så lang, at den strakte sig over flere søndage.

Julen var også her den store begivenhed. Vi samledes i den lille sal, og når lysene på træet så var tændt, rykkede vi ind med hinanden i hænderne og gik rundt om træet. De små inderst ved træet. Vi var meget dupperet af træets størrelse. Det nåede omtrent til loftet.

Vi fik julegaver, chokolade og julekage.

Om sommeren var vi på udflugt til Lundenæs Plantage. Vi blev kørt i høstvogne med heste for – der blev leget – og vi fik saftvand og kager.

Efterhånden blev »min verden« også udvidet. Jeg var begyndt at komme uden for byen. Det skete engang imellem, at vi kom til Tarm. Der boede min farfar. Han var flyttet dertil fra Herning, da min far var 6 år. De rejste med det første tog, der gik fra Herning til Skjern. Min bedstemor var død dengang, så far og bedstefar kom ene to til Tarm.

Da jeg mange år efter besøgte min bedstefar, var han gift igen. Det var hans tredje kone. De havde fire børn, lidt yngre og lidt ældre end mig, så vi kunne da lege sammen. De havde det økonomisk småt, så det skete, at vi havde madvarer med til dem. Specielt op til jul drog vi derover med en

Min mors far Jesper Nielsen, født i Nørgård i Bølling i 1830. I 1931 havde gården været i slægtens eje i 200 år. Gården var oprindelig fæstegård under Brejninggård og blev købt fri 1731 af min tipoldefar.

Min mormor var min morfars anden kone. Hun stammede fra Lem, hvor hun var født i 1845. Hun fik 10 børn med min morfar. Derudover var der 3 børn fra min morfars 1. ægteskab, som hun også skulle være mor for.

ret stor pakke, som mor og far havde lavet. Det står for mig, at vi kørte med tog derover og gik hjem.

Der var én ting i deres hjem, som vi ikke havde hjemme. Det var gasbelysning. Det var fremmed for mig, at lyset skulle tændes med en skrue ved lampen – hjemme skulle vi trykke på en knap ved en kontakt.

Det skete også en gang imellem, at vi besøgte bedstefar og bedstemor (mor's forældre) i Herning. Men det var nu ikke så tit, for der var jo langt derop, jeg tror, der var 1½ times kørsel med toget.

Spændende var det at komme ud at rejse med tog, det var jo en anden slags tog end nu om dage, det blev trukket af et damplokomotiv, der prustede og stønnede, og ud gennem vinduerne kunne man se røg og damp gå forbi. Kupéerne var med træsæder og en dør ud til hver side. Engang imellem under kørselen blev der banket på ruden, som kunne trækkes ned. Det var billettøren, der gik uden for toget på trinbrættet.

Når vi kom til Herning havde vi en lang spadseretur, inden vi nåede ud til Vestergade 53. Herning var dengang den største by, jeg havde set. Huset, mine bedsteforældre boede i, bestod af to små stuer, soveværelse og

køkken. Der var ikke megen plads for os børn at røre os på, men lige i nærheden af, hvor de boede, var et anlæg. Det blev kaldt Vestre Anlæg, der kunne vi rigtig lege og røre os. Min bedstefar var dengang en gammel mand på omtrent 90 år. Han havde, før de flyttede ind til Herning haft en gård i Rind sogn ca. 5 km fra byen. Min mor har fortalt mig, at han var af den gamle uldtydetype, når han gik ude i marken og passede får og køer, havde han sit strikkesøj med. Da de siden flyttede ind til Herning, strikkede han tøj til nogle af voksfigurerne på Museet.

Livet derhjemme formede sig sådan, at vi til daglig gik tur med vores barnepige, men om søndagen var vi gerne ude sammen med far og mor. Vi var tit ude i Mølleren's plantage. Det er der, hvor tennisbanerne ligger i dag. Stedet så helt anderledes ud dengang, end det gør i dag. Dengang var det mest granskov med mange snoede gange. Plantagen var en dejlig legeplads, og især far var god til at lege med os. Vi puttede os mellem grænerne, og far skulle så finde os.

Der var en årlig begivenhed, som vi børn, når den nærmede sig, så hen til med spænding. Det var Grundlovsdag, som dengang blev fejret ude ved Skjernbrogård, der lå ved vejen ud til Dommergården. Tæt ved Skjernbrogård var der var nogle små høje, og på én af dem var rejst den mindstøtte over Frederik d. VII, som nu står i anlægget. Det var nu ikke så meget talerne, der blev holdt, der interesserede os børn, men mere det, at det var en god legeplads, og der var mange børn på stedet. Inden vi drog af sted derud, fik vi lov til at gå hen til ølhandler Madsen at købe en sodavand. Det var en »storhed« dengang!

Den 1. april 1917 begyndte jeg at gå i skole, det var et nyt afsnit af mit liv. Min lærerinde hed Mariane Pedersen, hun var datter af snedkermester J. Pedersen, der boede lige i nærheden af skolen. Frøken Pedersen, som vi kaldte hende, var en dejlig lærerinde, som jeg tror, vi alle holdt meget af.

Det var spændende at komme i skole, jeg fik en rygsæk indeholdende en A.B.C. samt en tavle og en griffel. Det var en oplevelse nu at møde andre børn, som jeg næsten ikke havde set før. Det betød, at jeg nu fik nye kammerater. Jeg kom til at sidde ved siden af Peder Haahr, og han blev fra nu af én af mine bedste kammerater, et venskab der holdt hele skoletiden igennem. Ja hele livet! Hans hjem var også i Bredgade omtrent nede ved Kirkeåen, ved siden af realskolen (nu »Cirklen«). Peder's hjem var noget forskelligt fra mit, det var det, man dengang kaldte en villa, der var centralvarme, noget meget sjældent dengang. – Hjemme hos os havde vi

Badende Skjernbørn ved Kirkeåen. Billedet er et amatørfoto taget af Grønlund ca. 1920.

kakkelovne både i butik, og i lejligheden. Peder havde også sit eget værelse. Jeg delte soveværelse med min mor, far, og tre søstre. Nå, det tænkte jeg nu ikke meget over dengang, vi havde det da hyggeligt og rart. Jeg havde da far og mor. Peder mistede sin mor, året efter vi kom i skolen. Peder's far var en meget rar mand, han havde tidligere været mejeribestyrer, men stod nu for driften af El-værket, og han var også forstander for søndagsskolen. Bag huset havde de en dejlig have med græsplæne, og forneden i haven ud mod banen var der store træer, som vi kunne klatre i.

Der var én ting, som ikke var almindelig dengang, Peder havde et telt, som vi satte op på græsplænen, der opholdt vi os meget. Omgivelserne var også anderledes end hjemme hos mig, der var ikke langt ned til Kirkeåen, og heller ikke ud til Mølleren's plantage – det der nu er anlægget. Det var lige syd for kirken, så det var ikke så langt væk. Også der opholdt vi os meget.

I plantagen var der en fodboldbane og to tennisbaner – den ene var privat, og den havde min far part i. I Kirkeåen var der dengang dejligt rent vand, som vi kunne soppe og bade i, men til at begynde med måtte vi nøjes med at opholde os, hvor vi kunne bunde. Men så skete der det, at Peder's far engang kom hjem fra København med et par svømmevinger (det bestod af to lærredsposer, der var forbundet, og som oppustede kunne

Tunte Nora og Kjesten-Mari, fotograferet ved broen over Kirkeåen, Bredgade/Vardevej ca. 1920.

bære en). Vi lærte derved at svømme, og kunne efterhånden driste os ud på dybere vand.

Vi drenge havde vort opholdssted på engen på den vestre bred af åen lige overfor, hvor fattiggården lå. Den var beboet af en landmand, der stod for driften af gården, endvidere var der et par enkelte alumner. Vi kendte dem under navnene Tunte Nora og Kjesten-Mari. Nora så vi ikke meget til, men Kjesten-Mari havde den skik hver dag at bade i åen, det skete lidt højere op af åen, end hvor vi opholdt os. Men det anfægtede ikke os drenge, at hun klædte sig af. Mere lagde vi mærke til, at lige før hun gik i, hældte hun en kedelfuld varmt vand i åen – det skulle lune, men vi mente nu ikke, hun fik meget gode deraf – det flød jo lige hen til os.

I den sydlige ende af fattiggården boede der en skomager Nielsen. Han var en ældre mand med hvidt hår. Han købte læder hos min far, så jeg kendte ham vel ret godt, derfor besøgte vi ham af og til. Vi fik også at se, hvordan der så ud indvendig på en fattiggård – der var murstensgulv og vinduerne var indfattede i jernrammer. Hyggeligt var der ikke – men sådan var det dengang. Når vi kom der, skete det, at vi mødte Nora – hun spurgte altid om det samme: »Har I nogle bilder (prospektkort)?« – Det var det »største« for hende.

I vinteren 1919/1920 brød den spanske syge ud. Den var meget smitsom og ramte mange hjem ofte med dødsfald til følge. Jeg forstod vel knap,

Vinterbillede fra Jernbanegade i Skjern. Billedet er fra 1908, men vinterstemningen er ligesom jeg kan erindre den 10 år senere under den hårde vinter 1918.

hvor alvorligt det var – hos os var der ikke andre end min søster Karen, der blev ramt. Vi, der gik i skole, oplevede, at skolerne var lukket i lang tid.

Da det samtidig satte ind med hård frost, så Kirkeåen blev lagt til med is, var der mange skolebørn, der fik skøjterne frem. Jeg lærte også at stå på skøjter den vinter.

Der skete mange ting i min barndom, som har sat sig fast i min erindring blandt andet også det, at vindmøllen, som var i Jernbanegade, blev flyttet uden for byen, fordi den kunne ikke få vind nok, da husene omkring den var blevet for høje.

Nå, det var nu ikke så meget det, at møllen blev flyttet, der optog mig mest, men mere det, at der skete en ulykke, da møllen blev afmonteret.

Som tidligere fortalt boede der i samme ejendom som os en urmager Ormstrup – de havde en søn, som hed Carl Harry – det var ham, ulykken ramte. Han var en dag kravlet helt op i én af møllevingerne. Så skete der det, at en møllersvend kom ud og så det. Han råbte til drengen og skældte ud med det resultat, at Carl Harry blev bange og faldt ned og slog sig så slemt, at han måtte ligge i sengen i lang tid. Da han blev så rask, at han kunne sidde op, forslog han tiden med at tegne – og det var han god til!

Nu da jeg har fortalt om urmageren, som vi boede i hus med, så rinder der mig noget andet i hu.

Det skete engang, da vi vågnede, at far eller mor fortalte os, at der om natten havde været indbrud i urmagerbutikken. Det optog os meget, og vi børn snakkede om, hvem det kunne være? Så sagde Ebba, min storesøster: »Jeg tror, det er Thomas.« Han havde været svend på værkstedet. Det var selvfølgelig kun børnesnak. Så hvordan kunne hun komme på de tanker? Det ved jeg ikke, men en tid efter blev tyven pågrebet – og det var Thomas!

I 1920 fik jeg min fjerde søster, så var børneflokket blevet forøget til fem. Jeg forstår i dag slet ikke, hvordan vi alle kunne få plads i det lille soveværelse, vi havde, men nu var der sket det, at min far havde købt ejendommen, som vi boede i. Ormstrup havde solgt sin forretning og var flyttet til København. Vi flyttede så ind i deres lejlighed, der var betydeligt større end den, vi hidtil havde haft. Der var soveværelse til far og mor – og et værelse til os børn – og så var der også badeværelse med gasvarmer. Så nu blev der ikke brug for vaskehuset mere til badning. Vi fik også tre stuer mod før to. Der var 2 kakkellovne, den ene stod i spisestuen, og varmede to stuer op samt 2 værelser ovenpå. Den ene stue blev kun varmet op om vinteren, når vi havde gæster.

Mine forældre havde foruden hus også købt en have ude på Vardevej, lige over for kirken. De havde indtil 1920 haft et stykke markjord lige øst for den gamle kirkegård – det var i sameje med materialhandler Knudsen's, der var min far og mor's gode venner. Det stykke jord måtte de nu afhænde, da kirkegården skulle udvides. Vi avlede mange kartofler og jordbær derude, så vi børn blev sat i sving, når der skulle høstes. Det var nu et godt bytte med den nye have, der var frugttræer i – og min far havde stor interesse i havebrug, så den blev lagt fint an med blomsterbede, græsplæner, og også køkkenhave.

1920 var et år med både glæde og sorg. Vi havde fået en lillesøster, men mor blev efter fødselen meget syg af årebetændelse og måtte holde sengen i flere uger. Vi havde en sygeplejerske til at passe mor, og hun krævede fuldstændig ro, og det var jo ikke så nemt med fire børn, så jeg kan huske, at vi var meget nede i vores nye have.

Far fortalte os, at det var alvorligt med mor, men jeg tror ikke rigtig, vi forstod det. – Heldigvis blev mor rask og kom op igen. Far var glad og gav mor en cykel, som hun nu aldrig fik lært at køre på. Men så fik jeg det til gengæld lært. Sadlen kunne jeg ikke nå, så jeg måtte stå op og træde pedalerne, og samtidig holde balancen og styre. Folk, der så mig, fik sig et billigt grin. De råbte til mig, om jeg styrede med tungen? Den var helt fremme og hjalp mig, når jeg skulle dreje. Nå, det var nu ikke til enhver

tid, at jeg måtte bruge cyklen, så var den nok også snart blevet raket til. Det var nu heller ikke almindeligt, at børn dengang havde cykler.

Nu var jeg også blevet så gammel, at jeg skulle til at gøre nytte, så jeg begyndte med at være bydreng for min far. Det var meget almindeligt dengang, at købte varer skulle bringes ud. Men det var nu heller ikke det dårligste for mig, for det skete da engang imellem, at der faldt en 5-øre eller en 10-øre af til mig. Ja, nogle enkelte steder vidste jeg, at der kunne vanke en 25-øre – og så var jeg jo både stolt og rig. Men min far syntes nu heller ikke, at jeg skulle bruge alle de penge. Så han fik det ordnet sådan, at jeg fik en sparebøsse i Skjern Bank, og så fik jeg jo også en bankbog, så jeg kunne følge med i, hvordan »kapitalen« voksede, hver gang sparebøssen blev tømt.

Jeg var nu blevet så gammel, at jeg var begyndt at komme ud på ferie på landet ude hos vores familie. Jeg tror, det første sted var hos min faster og onkel ovre på Tarm Vestermark. Jeg skulle rejse alene med toget til Tarm, og så gå resten af vejen ca. 2. km.

Det var spændende for mig at opleve livet på landet. Det var ikke nogen særlig stor gård, men der var da både heste, køer, grise og en stor flok gæs. Lige vest for gården var der en bæk, hvor gæssene holdt meget til, men de græssede også på engen, og rundt om gården.

Gæssene var meget fredelige, men der skete lige godt noget med mig en dag, da alle de voksne sov til middag – og jeg gik alene rundt udenfor. Jeg ved ikke, hvordan det gik til, men pludselig var gasen efter mig. Jeg løb og faldt, og gasen stod oven på mig og havde fat med næbbet i mit tøj, og baskede med vingerne. – Jeg skreg, som om mit liv havde ende, så folkene blev vækket af middagssøvnen, og kom løbende hen og hjalp mig, og jeg var reddet. Efter den dag holdt jeg mig på afstand af gåseflokken.

Et andet sted, hvor jeg også kom en del, var hos min moster og onkel, der boede på en gård, der hed Jyndeved. Det var ikke nogen stor gård, når man tænker på agerland, men der var en mægtig stor plantage, som min onkel havde stået for at tilplante med grantræer, fyrretræer og løvtræer, og desuden var der store hedearealer. Gården lå ca. 5 km sydvest for Herning. Når jeg skulle derud, tog jeg med toget til Studsgård, og derfra var der ca. 4 km at gå. Jeg var meget optaget af at komme på ferie hos dem, det var jo igen noget nyt for mig. – Der var to fætre, der næsten var på min alder, men det var nu ikke sådan, at vi hele tiden kunne lege. – De skulle hjælpe til i bedriften, og naturligt nok kom jeg så også med i det. Køerne og hestene skulle på græs. Køerne skulle trækkes hjem, når de skulle malkes, og hestene, når der var brug for dem. Gården lå på en lille bakke, og nedenfor var der en å, hvor der på engen blev bjerget hø. I den

forbindelse fik jeg lejlighed til at køre på hølæs. Når der ikke var arbejde, der skulle gøres, strejfede vi om i skoven, og var også nede ved åen at fiske. Der var mange rådyr i skoven, og undertiden også på markerne. Det var spændende for mig, da det var første gang i mit liv, at jeg havde set rådyr. Når vi skulle i seng, havde vi en lampe eller et stearinlys med, da der ikke var el i huset.

Når jeg var hjemme, var jeg næsten altid sammen med mine kammerater, vi kunne altid finde på noget, som vi kunne foretage os. Således havde vi fundet ud af, at derovre på Klokkebjerg på Amager (hvor nu plejehjemmet ligger) var en god plads at boltre sig på. Navnet Klokkebjerg er sandsynligvis opstået ved, at støbningen af en klokke til kirken har fundet sted her engang i middelalderen. Højen var beplantet med gran og fyrretræer, og lige syd for den var Kirkeåen. Vi kunne gå derom, men vi kunne også sejle. Ringeren Peder Korsgaard havde en båd. Jeg har aldrig sejlet i en værre plimsoller. Den »lånte« vi til »langfarter« vesterpå, medens Peder Korsgaard sov til middag. Egon satte sig over de værste huller, og jeg øste, så når Peder stagede af alle livsens kræfter, kunne vi lige akkurat holde os flydende. Til styrbord havde vi Niels Johnsen's hus, det lå på hjørnet af Bredgade og Klostervej. Mellem dette hus og åen var der et værre vildnis. Vi sejlede under jernbanebroen, og på den anden side gik turen gennem Grønlund's have. – Den var meget idyllisk med flere små hvidmalede broer, derefter var vi nået frem til vort mål – Klokkebjerg. Det var et passende sted for os at lege indianere, røvere og soldater, og der var også lejlighed til at grave huler, hvor vi kunne have det lidt for os selv. Der boede ikke så mange mennesker på Amager, men en dag skete det alligevel, at vi kom for nær til et hus, og det tog konen i huset ilde op. Så hun løb efter os med en spand vand, som hun ville smide på os, men vi var for raske til bens, så hun nåede os ikke. Vi synes bare, det var sjovt, så det blev ikke den eneste gang, vi prøvede det. Nu havde vi fået begyndt at grave huler, så nu var vi på jagt efter, om ikke der var andre steder, hvor vi kunne tage fat.

Det gjaldt om at finde et sted, som andre drenge ikke kendte, hvor vi kunne være for os selv. Så vi fandt ud af, at det helst skulle være et sted, hvor der var træer, så vi strejfede rundt i Mølleren's plantage, der hvor tennisbanerne var, og også er endnu. Endvidere var der præstegården's plantage, som gik i et med Mølleren's, og som strakte sig ud til Herningbanen.

Vi fandt ikke rigtig stedet, der passede os, før vi en dag kom helt ud i det sydøstlige hjørne af Præstegårdsplantagen, da så vi, at der også var skov på den anden side af banen. Det var noget, som blev kaldt Stikkebøvs plantage, den var opkaldt efter gårdmanden, som ejede dem, men

Stikke-bøv var nu ikke hans rette navn, han hed Chr. Iversen, men som så mange andre i Skjern dengang havde han fået et øgenavn.

Der fandt vi lige stedet, der passede os. Der var små bakker, som var skjult af træer og i passende afstand fra byen, så andre drenge ikke sådan lige fandt det. Det var et godt sted, vi nu havde fundet, men der var jo et stykke vej derud, så vi var klar over, at vi ikke på en almindelig skoledag kunne nå derud og få noget gjort ved det. Så vi bestemte, at det skulle vente til efterårsferien.

Jeg husker tydeligt, at vi en tidlig morgen begav os på vej ud gennem Præstegårdsplantagen, der dengang bestod af både små og store træer, de små var nyplantninger, som var fremkommet ved, at en del af plantagen var blevet hærget af en brand, der var blevet antændt af Herningtoget. Der kørtes dengang kun med damplokomotiver, som med mellemrum sendte et »hav« af gnister op gennem skorstenen, og det var nok til at sætte en skov i brand. Nå, jeg vender tilbage til de små træer, de var ikke større, end vi lige kunne springe over dem. Vi var jo ikke så gamle dengang, så vi kunne fryde os over naturen, men et smukt syn står dog levende for mig endnu – alle træerne var prydet med spindelvæv med dugdråber i. Det var et smukt syn, som den dag i dag står præget i min erindring. Vi nåede ud til vort bestemmelsessted og gik i gang med arbejdet med vore medbragte spader og skovle, og en hule fik vi lavet – stor nok til, at vi kunne kravle derind. Vi tænkte slet ikke på, hvor farligt det var, men endnu i dag kan det gyse i mig – hvor kunne det nemt være skredet sammen om os, så vi var blevet lukket inde. Gud's skjærmende hånd var over os. Det blev tiden derefter vort udflugtsmål.

Jeg har endnu ikke fortalt meget om min skole, den lå i den nordlige ende af Bredgade (Byskolen), der var kun nogle enkelte huse længere ude, ellers var det ud til åbne marker.

Skolen bestod af en høj bygning ud mod Bredgade, i den var der to klasseværelser. I kælderen boede pedellen, og i stueetagen samt første og anden sal var der lejligheder til lærere og lærerinder. Ved siden af var der en lang bygning, hvori en lærer og overlæreren boede.

Inde i skolegården bagved, var der en lang lav bygning, hvori der var klasseværelser og gymnastiksal, ovenpå var der fysik- og naturhistorielokaler. Der var lavt til loftet med små tagvinduer. I skolegården var der en række rønnetræer. I sydsiden af skolegården var der en række gammel-dags lokummer med tremmedøre. Øst for skolen, lige på den anden side af Nygade, var skolen's boldplads, hvor vi om sommeren i gymnastiktimmerne spillede rundbold, langbold og fodbold. Det er ikke så meget, jeg kan huske fra selve skolen, så de første skoleår er forløbet stille og roligt. Der var en årlig tilbagevendende begivenhed, da skolekommissionen

troppede op med præsten i spidsen for at sikre, at vi havde lært noget. – Selvfølgelig fik vi lært både at regne og skrive, men det høje råd ville også vide, hvad vi kunne af bibelhistorie og salmevers, så det blev vi hørt i.

Der er to ting, fra skoletiden, som har fæstnet sig i min bevidsthed. Den ene var, at jeg en dag efter morgensangen, som fandt sted i 7. klasses klasseværelse, hvor vi var stuvet sammen som »sild i en tønd« , fik besked af overlæreren på at følge med over på hans kontor. Jeg anede ikke, hvad grunden var, men jeg fik at vide, at jeg havde grinet ved morgensangen. Jeg ved ikke, om jeg har protesteret, men jeg fik en knaldende lussing!

Den anden gang skete der det, at jeg kastede en kludesko efter en dreng, men jeg sigtede for højt, så den fløj hen og knuste en fin grøn rude af buet glas i døren ind til den høje bygning. – Det blev nu ordnet i mindelighed med pedellen. Jeg fik at vide, at jeg skulle sige til min far, at han skulle betale den.

Jeg kom meget godt ud af det med dem, jeg gik i klasse sammen med. Vi havde det godt sammen. Men der var en dreng, der gik i klassen over mig, som altid var ude efter mig og ville slå. – Jeg ved ikke hvorfor, men måske bundede det i misundelse. Hans far solgte skotøj ligesom min far, og far's forretning var den største. Jeg var i alt fald ikke glad for at møde ham. Dog skete der med et en forandring, der helt tog frygten fra mig. Han var lille af vækst, og jeg blev efterhånden hans overmand i størrelse, og hvad kræfter angik. – Det opdagede jeg engang, da jeg mødte ham i den lille smøge, der var mellem Missionshotellet og Østergade. Der gik han løs på mig, men kunne slet ikke klare sig. – Siden den dag var der intet i vejen!

Jo, drenge kunne også dengang være hårde mod hinanden. Der er en episode, som står tydelig i min erindring. Den fandt sted på Finderupsvej, der dengang efter min opfattelse var en dyster gade. Den var på et stykke næsten helt overgroet af store træer, og på begge side af vejen var der diger. Det var kaptajn Kjær's have, der strakte sig fra Bredgade og over til Nylandsvej. Det skete engang, at en dreng på min alder var forsvundet. Efter lang tids søgen fandt man ham, bastet og bundet på arme og ben, og et tørklæde for munden. Han lå bag diget i Kjær's have og kunne ikke røre sig og heller ikke råbe. Man fandt ud af, at det var nogle store drenge, der stod bag det! Efter den tid var jeg bange for at komme på Finderupsvej, i alt fald når mørket var faldet på.

Min vej til skolen var det, vi i dag kalder trafiksikker. Jeg kunne gå på fortovet lige fra mit hjem og op til skolen, der var godt nok et par gader, jeg skulle over – Jernbanegade, Østergade og Nørregade, men biler var der ingen af, kun cykler og hestekøretøjer. De sidste kunne godt være far-

lige. Det fik jeg erfaret engang, på vej hjem fra skole. Et par løbske heste kom galloperende op ad Bredgade. Ved købmand Hauck, der boede på hjørnet af Bredgade og Vestergade, drejede de ind på fortorvet og klemte en mand ind mellem vognen og husmuren. Det så grimt ud, men hvor galt det gik, erindrings jeg ikke. På vejen til skolen var der en slikforretning, omtrent overfor, hvor ovennævnte skete. Det var et godt sted, forretningen lå, idet der kom mange børn forbi, både når vi gik til og fra skolen. Fristet blev vi, men det var sjældent, vi havde penge.

Der skete ting i Skjern dengang, som kunne tiltrække børn's opmærksomhed, blandt andet det, at byen fik sit eget brandvæsen med et fast korps af brandmænd. Der blev anskaffet materiel, som var nødvendigt for en effektiv brandslukning. Pumpen var anbragt på en vogn, der blev trukket af brandmænd. Pumpen, der skulle sætte pres på vandet, blev drevet med håndkraft, af 4 til 6 mand. I byen fik man vand fra brandhanerne, men på landet var det mere kompliceret, der måtte vandet hentes i spande og fyldes i pumpen. – Foruden pumpen var der slanger, strålerør, økser, brandhager, stiger mm., og så var der brandmændenes uniformer og hjelme. Udstyret blev opbevaret i et sprøjtehus, der var bygget omme ved markedspladsen. Det var altsammen noget nyt og spændende for os børn, så vi kikkede tit gennem de små vinduer. Når brandfolkene skulle kaldes sammen, gik en mand rundt i byen med en tromme og råbte »brand!« Så gik strømmen af brandfolk, hjælpere og tilskuere til sprøjtehuset. Tit var det en øvelse for at se, hvordan det hele virkede, men det kunne også være alvor. Jeg husker engang, der brændte en gård i Ganer tilhørende en mand, der gik under navnet Pe Marup. Brandvæsenet rykkede ud gennem Bredgade og Vestergade, men på Vestergade blev de standset, da bommene ved banen var nede på grund af rangering – så dyre minutter var tabt. Da de nåede til stedet, var gården omspændt af flammer. Vand var der ikke på stedet, så det måtte hentes i spande fra Ganer å. Ilden blev slukket, men gården var nedbrændt.

Jeg har i mine tidligere artikler omtalt forskellige personer som originaler, og nogle med kaldenavne – bl.a. Kjesten-Mari og Tonte Nora, Stikkebøv og Carl Skræv. Men der var mange flere, som jeg nu vil prøve at drage frem. Nogle efter hukommelsen, og andre efter optegnelser, som jeg har fået af min »gamle« skolekammerat Alfred Kousgaard.

Det er et emne, som det er lidt svært at skrive om, da det jo kan være mennesker, som nulevende har haft nær tilknytning til, og som jeg nødig vil såre.

Skjern har fostret mange morsomme og interessante mennesker.

Der er nogle, som står klart i min erindring, det er originalerne, det var ikke særlinge eller mindrebegavede, men mennesker med deres særegne lune og små ejendommeligheder, der i den grad var med til at kaste glans og fest over hverdagen. De kunne få smilebåndet frem, og derved gøre deres til, at Skjern ikke var en kedelig by at vokse op i.

Der boede omme i Vestergade en enlig kvinde, som jeg aldrig har hørt andet navn til end »Mathilde Maler«. Hun gik rundt i hjemmene og udførte malerarbejde. Hun var en meget selvstændig og mandhaftig kvinde, som »venstremænd« nærede hun en sand afsky for socialister og kunne dårligt tåle synet af en socialdemokrat.

På hjørnet af Jernbanegade og Møllegade boede redaktøren af Socialdemokraten, han hed Fagerlund. En dag, han kom kørende i sin bil, var han så uheldig at køre imod »Mathilde Maler«, som kom cyklende. Hun blev væltet af cyklen, men kom dog intet til. Da hun så, hvem der havde kørt hende ned, blev hun aldeles ude af sig selv af oprigtig vrede og harme. Hun sprang rasende op og løftede hånden truende imod Fagerlund, idet hun råbte: »A tæ'n't et nok, det var en Socialist. Ja, det ligner jer. ...Ka' I et fo' ram o' vi anner venstrefolk o' annen må'd', så ska' vi li' frem kyres ni'r (køres ned).«

I Østergade havde blikkenslager Koed Madsen værksted og butik. Han brugte tropehat, og virkede næsten som et frisk pust ude fra den store verden. Koed Madsen var et meget dannet menneske. Når han hilste og tog hatten af, strakte han armen helt ud og sænkede hatten ned til knæene. Han havde i butikken en kasse til et bestemt formål. Koed Madsen gav nemlig tiende. Beløbet blev regnet ud efter hver handel, og pengene blev lagt i en speciel kasse. I øvrigt var Koed Madsen kendt for, at han kunne stenografere.

Jeg kan huske, at min far har fortalt mig, at der engang ved et møde, blev sunget en sang, som endnu ikke var kommet med i sangbogen, så nogle af mødedeltagerne havde skrevet sangen op på et ark papir. En mand, som sad ved siden af Koed Madsen havde ikke noget manuskript, så han ville gerne se med hos Koed, men det fik han ikke noget ud af, det var kun tegn og kruseduller.

Jeg gik i skole sammen med hans søn Daniel, så det skete, at jeg var med ham hjemme. Man skulle igennem butikken for at komme ind i lejligheden, og det, der først faldt i øjnene, var de mange petroleums-lamper, der hang der, men det var nu ikke så mærkeligt, da der dengang var god afsætning af dem til folk uden for byen, der endnu ikke havde fået indlagt elektricitet.

Koed Madsen var en flittig kirkegænger. Jeg kan se ham for mig, når

han under offergang i kirken, altid som den første gik op mod alteret, syngende, med den store salmebog foran sig i strakt arm. Det var en stiltiende overenskomst, at Koed Madsen skulle være den første, og så fulgte man efter.

Der var også en anden mand, der ligesom Koed Madsen var en flittig kirkegænger, og som havde sin faste plads i kirken øverst oppe lige over for degnestolen. Han havde en meget kraftig stemme, ja, så gennemtrængende, at den kunne høres overalt i kirken, og undertiden var ved at overgå degnens. Folk i kirken kunne ikke undgå at lægge mærke til ham. Og Skjernboerne, som var gode til at finde på øgenavne, gav ham inden længe, navnet »Operasangeren«. Sidenhen var han i daglig tale mest kendt under dette navn. Også hans kone var betaget af hans sang. Jeg har hørt, at hun engang i et selskab, hvor der skulle synges en sang, og hvor det kneb med at finde melodien, udbrød: »Ja, havde vi endda haft min mand. Ja, det er nu også en Gud's gave, te han så'en ka' sjøng.«

Foruden Koed Madsen var der også en anden blikkenslager i byen. Det var Valdemar Nielsen, som næsten aldrig blev nævnt ved anden navn end »Valde Blik«. Han var kendt som en meget dygtig håndværker, og så var han ikke bange for at komme til vejrs. Jeg har hørt, at han engang påtog sig det hverv at smøre vejrhanen på Ribe Domkirke.

Der var ingen andre, der var opsat på at komme så højt til vejrs, men det kunne »Valde« godt tage sig af. Jeg har selv set ham arbejde i højden. Det skete, da zinktaget på tårnbygningen i Bredgade blev udskiftet med kobber.

Det var i øvrigt ved den lejlighed, at en af byens borgere »Carl Skræv«, som han blev kaldt – siddende på bænken overfor, kom med udtalelsen: »Der ka' en sie huer si femører bliver av!«

Det var nu ikke det, der optog mig mest, men mere det hvor farligt det så ud, da »Valde« kravlede rundt, helt på toppen af tårnet.

Valdemar var noget drikfæddig, men formåede alligevel at udrette meget. Når han havde drukket nogle dage, kunne han snart rette op på det igen, når først han tog fat. »Valde Blik« var meget slagfærdig, ikke mindst når han var beruset. En dag da Valdemar gik rundt i byen med en god ansats, mødte han bager Sunesen, som var missionsmand, og virkelig gerne ville hjælpe Valdemar. Han prøvede at påvirke Valdemar i god retning, og syntes han var alt for god til sådan at drikke spiritus. Som en formildende omstændighed nævnte han Valdemars håndværksmæssige dygtighed og bedyrede, at som håndværker satte han ham meget højt, og kom med en udtalelse om, at det var noget godt arbejde, han lavede. »Valde« var som sædvanlig rap i replikken: »Det er også noget godt

brød, du laver, Sunesen, men det er da skidt æ dav efter!« Den var jo ikke nem at give igen på.

Nu, da jeg har skrevet om et par håndværkere i samme branche, men vidt forskellige, så vil jeg nu fortælle om én, som jeg har kendt fra min tidligste barndom. Det er glarmester Frederik Jensen, som boede i Søndergade. Han var en bundhæderlig mand, men virkede distræt. Han var altid hængt op med arbejde, og det var nok grunden til, at man næsten altid så ham i småtrav, og for det meste med en vinduesramme eller et billede under armen. Hæderlig var han, men på et punkt svigtede den, man kunne ikke altid regne med ham til lovet tid. Skete det, at man næsten havde opgivet at se ham, gjorde han pludselig sin entré. Det oplevede jeg, medens jeg var i lære i Ølgod. Jeg kom hjem en lørdag aften mellem kl. 11 og 12. Mine forældre sad oppe og ventede på mig, dog ikke det alene, men også på Frederik Jensen, som bestemt havde lovet at komme og sætte ruder i en glasveranda den dag. Pludselig var han der, og arbejdet blev fuldført, men det var ved at være hen på de »små« timer, inden han var færdig.

Det skete engang, at vi sad en flok drenge på solbænken uden for min far's forretning i Bredgade og talte om mangt og meget. Vi så da en mand komme gående henne ved Højskolehjemmet, det der nu er Varde Vank (tidligere Hotel Skjern). Der var noget mærkeligt ved denne mands gang, han trak på det ene ben. Vi sagde da til hinanden: »Tør du sige skrædder op og ned, når han kommer forbi«. Det blev vi enige om, men det blev sagt sagte, først da han var forbi, sagde vi det lidt højere. Vi regnede med, at intet var sket, men pludselig så vi ham komme tilbage fra den anden side. Så var det om at komme væk, flugten gik ind gennem porten og om i gården. Der var to wc-er, som hurtigt blev fyldt, og dørene haspet. Vi var et par stykker, som søgte skjul oppe i vores baggang, vi hørte døren blive åbnet, og så lød der et råb: »Er der nogen!!« Vi blev så bange, at vi næsten ikke turde trække vejret. Da vi havde siddet »musestille« en tid, regnede vi med, at faren var forbi, og vi vovede os frem. Det var nu slet ikke os, der havde fundet på navnet, men i folkemunde blev han kaldt sådan.

Det var som før fortalt almindeligt, at folk i byen havde sådan et kalde-navn, så vidste alle, hvem det var.

Det skete engang, at en mand omme i Engsiggade gik og spurgte efter Niels Nielsen, men ham var der ingen, der kendte. Det kunne manden ikke forstå, for han skulle bo der i gaden. Først da han fik sagt, at han også blev kaldt »Niels o æ lovt« kendte alle ham og kunne sige, hvor han boede.

Nu vil jeg fortælle om én af mine gode venner, som jeg tidligere har skrevet om. Det er skomager A. K. Hansen. Han kom ofte i min far's forretning for at købe læder, og det skete af og til, at han gav mig en femøre, og det var jo mange penge for mig. Skomager A. K. Hansen havde også fået et kaldenavn, i daglig tale blev det til Ak Hansen. Han var et kendt og skattet menneske i gadebilledet, og han gik rundt i hjemmene og samlede affald, som blev brugt til svinefoder, og selv holdt han svin. Selv udtrykte han det sådan: »A gor nok å samler svin'ed så læng' a sjel blyver te svin'ed.« Han gik en dag efter én af byen's fruer.

Hansen går rask til og lægger hånden på fruen's skulder, idet han siger: »Ja, unskøl lille frou, men a ka da sie te' do trænger te' å fo di' sko forsålet. Det kommer jo et' mæ' ve', men a töt li' a vil' sej' et.«

I denne replik var underforstået, at Hansen gerne påtog sig forsålingen.

Der boede dengang en mand ude i Vrå, som havde strit opadstående hår, han kaldtes for 'Isbjørn' – dog sagde man det ikke til ham selv. Det ville han tage meget unådigt op.

Hansen havde forsålet et par støvler til ham, men kendte ikke 'Isbjørn', da hans kone havde taget imod støvlerne. Nu ville skæbnen, at da Hansen var på vej ud med støvlerne, møder han 'Isbjørn'. Tillidsfuldt spørger A. K. Hansen denne mand og siger: »Du sku' wal et' ku' sej' mæ' hur der boer en stök stuer knokkel, som de kalder for 'Isbjørn'?« Munden bævrede i oprigtig vrede på 'Isbjørn', han valgte dog at svare: »Jov, det æ' mæ.« A. K. Hansen blev hundeangst, men snu som han var, skyndte han sig at sige: »Ak ja, der ka' en sie', dig kalder de 'Isbjørn', å mæ' kalder de sãmænd Ak-Hansen.«

Hermed var balancen rettet så meget op, at Hansen fik afleveret støvlerne, og fik pengene.

Jeg har flere gange nævnt »Carl Skræv«. Det var selvfølgelig ikke hans rette navn. Nej, han hed Carl Nielsen, og han boede med familie omme på Amager i nærheden af gasværket. Han var en helt usædvanlig type, hans væremåde kunne lede tanken hen på en estimeret embedsmand. Dette var dog langt fra tilfældet.

Det skete engang, at præsten henvendte sig til ham og spurgte ham, om ikke hans søn Søren måtte komme med til de gode hyggelige aftener, de havde på K.F.U.M. Carl ventede noget med svaret, og så meget dybsindig ud. Langt om længe svarede han dog og sagde: »Jeg havde tænkt mig, at oprettelsen af K.F.U.M. i særlig grad var med henblik på unge mænd, som ikke havde deres hjem i byen.« Nu blev hans øjne blanke, og med be-

væget stemme fortsatte han: »Min søn Søren har dog et hjem – om også det er et fattigt hjem, så er det dog Søren's hjem.«

Det skete for en del år siden, at Skjern Bank fik neonlys på facaden. Da det var noget nyt her, blev det meget beundret. En dag står Carl længe og betragter den lysende facade. Bankdirektør Christiansen går over til Carl og spørger, om han ikke synes, det er meget smukt og er med til at gøre byen større. Nu lod Carl sig ikke sådan dupere. Ak nej, der skal mere end lidt neonlys på en facade til at vække Carl's beundring. Endelig svarede han dog: »Det er godt, men sej mæ, hvem der ska' betål' et – det er da sårn noven som dig å mæ.«

En dag stod han på torvet med 2 kasser sild, som han havde fået fra Esbjerg. Der var ikke rigtig salg i dem. Folk kom og så lidt på sildene, og så gik de. Carl var ved at blive gal i hovedet og bange, for at han skulle »brænde« inde med de 2 kasser sild. Nu begyndte han at henvende sig til folk: »Ska' du et ha' en snes sild mæ hjem te' di onden?« En kunde svarede, at han syntes, at sildene var så røde ved æ yven. Carl's svar kom prompte: »Det var du vel osse, da du blev føj?«

Da sagfører Ejlersen's hus i Østergade blev opført, faldt en jernbjælke ned og en mand undgik med nød og næppe at blive ramt.

Carl gik hen til manden og sagde: »Der ku' du nem ha' få't en wavel, farlil.«

Agent Thomsen, eller bare Agenten, som han blev kaldt, boede omme i Møllegade. Han var i mange år med til at give livet i byen ekstra kolorit. I min barndom havde han agentur for Alfa Margarine. Det gik han meget op i, men der var også andre ting. Det skete ved én af de årlige dilletantforestillinger, at Thomsen var én af de medvirkende. Premiereaftenen var Agenten i meget opløftet stemning. Dette resulterede i, at han ikke kunne holde styr på rollen, til stor gene for de andre optrædende. Agenten tog selv situationen i »stiv« arm, og blæste på rolleteksten.

Han sluttede sin medvirken med følgende replik: »Vil fru'en være glad og tilfreds, så bruger hun Alfa nr. 56.« Hermed var han dog kommet så langt fra rollen, at man lod tæppet gå og afbrød forestillingen.

Engang havde Agenten og slagter Møller købt et meget billigt parti svinhoveder på slagteriet i Skjern. De fik fat i en hestevogn, og kørte ud på landet for at handle på gårdene. De var et par fiffige fyre begge to, og handelen gik strygende. De solgte kun 3 hoveder ad gangen, og da de var så billige, købte man næsten hvert sted. De traf en mand, der gik og pløjede. Han købte og betalte for 3 hoveder. De måtte så love ham ikke at gå ind og sælge til hans kone. De forvissede ham om, at det kunne de aldrig finde på. Men de kørte alligevel til hans gård, som lå et stykke vej derfra.

Vejmandens hus, der lå hvor Ringkøbingvej og Holstebrovej løb sammen nord for byen. Jeg kan huske, at jeg engang var inde i huset sammen med deres søn, der var karl hos vognmand Otto Larsen. I huset var der murstensgulv og jeg husker tydeligt, at hønsene løb omkring derinde.

De gik frejdigt ind til hans kone og sagde, at de lige havde truffet hendes mand, og han havde bedt dem sige, at hun endelig måtte købe 3 hoveder, da de var så billige, og han ingen penge havde på sig. Det lød jo meget troværdigt, så konen købte og betalte. Da de ville køre videre, stod manden og svang med armene, som om han ville noget. De kørte så hen til manden for at høre, hvad han ville. Han troede, at de havde solgt til hans kone også.

De kunne dog berolige ham med, at de kun havde spurgt om vej. Derpå kørte de tilbage til konen, for at fortælle hende, hvad manden ville. Det var såmænd bare manden, der syntes, at hovederne var så billige, så hun endelig måtte købe 3 mere. Også dette lød troværdigt, så hun købte og betalte for 3 mere. Uden at være klar over det, havde de nu fået købt 9.

Derefter kørte de videre, mens de morede sig kongeligt. De drev forretningen efter devisen: Én gang kunde – aldrig mere kunde! De kørte nu til brugsforeningen – der solgte de restpartiet, men så måtte de love ikke at sælge svinehoveder i sognet. Så kørte de skraldergrinende hjemad.

N. J. Mortensen, der boede i Østergade, var meget markant skikkelse i bybilledet, han var en stor kraftig mand, som man lagde mærke til. Det

som særligt har hæftet sig i min erindring var, at han havde meget store fødder. Jeg tror næsten, at han var den kunde i min far's forretning, der brugte det største nr. i støvler. Man så ham ofte cykle rundt i gaderne. Han havde det særpræg, at han trådte pedalerne med »svangen«. Mortensen var inspektør for forsikringsselskabet Skjold. Det gik han meget op i, og var af den formening, at det var det eneste rigtige sted at tegne sin forsikring. Men foruden sit borgerlige hverv, var der også andre ting, han gik op i med liv og sjæl. N. J. var tilsluttet Indre Mission og kom jævnligt til møderne. Jeg mindes ham mest fra samtalemøderne. Når han tog ordet, lyttede folk, for det var altid tankevækkende indslag, han kom med.

K.F.U.M. havde også hans store interesse. Også der kom han til møderne, og han var én af initiativtagerne, da foreningen skulle have sit eget hjem i Østergade.

Han havde undertiden fremmede talere til at bo og spise hos sig. Engang ved sådan en lejlighed skete der noget pinligt for Mortensen. Han havde indkvartering af én, som skulle tale i præstens have. Da de havde fået deres morgenkaffe, ville Mortensen vise den fremmede taler sin smukke have, men da fik de et sørgeligt syn at se. Der var sket det, at naboen, der ikke var afholdsmand som Mortensen, for at drille havde smidt ølflasker og kapsler over hegnet, så de flød rundt omkring i gangene. Den fremmede taler så helt forvirret ud, og Mortensen udbrød: »Jamen, hva' er da det her?« På den ande side af hækken stod naboen og morede sig.

Engang der var fest for konfirmanderne i missionshuset, fandt N. J. Mortensen lejlighed til at sige et par ord til de unge. Helt udelade lidt forsikringsmæssig reklame kunne han dog ikke. Talen lød: »Bette venner, hvis I engang skuld' kom' over til vor hovedstad København, må I end'le benøt æ lejlighed te' å go nier i Amaliegade. Her vil I find' en stuer flot indgang mæ en gitterport; – bette venner gå bårsten frit ind i æ forhal. Der vil I så find' en stuer protokol. I fald I så vil vær' så venlig å slå op i den, skal I et' ha' gjor'et for ingenting, for her finder I en fortegnelse øver alle, der er forsikret i Skjolds hovedkontor. Bette venner, dette skulle ikke være en agitationstale, men a tørt li' a vil' sej' et.«

Der skete meget i Skjern i den tid, jeg gik i skolen – for det første blev der anlagt bane fra Skjern til Videbæk. Det medførte, at viadukten blev bygget med to store broer over banerne til Ringkøbing og Videbæk, og så det mægtige arbejde med at få jorden flyttet, som skulle bruges til dæmningerne. Jeg kan huske, at man hentede jorden i banevogne på strækningen langs banen fra Præstegårdsvej og ud til Birkvej. Udgravningerne kan man se endnu, men man tænker ikke så meget på de hundrede eller tusindvis af vognlæs sand, der dengang blev flyttet – først med bane-

vogne – og så videre med tipvogne og trillebører. Det var hårdt arbejde, og der skulle en mængde mennesker til – mange flere end der dengang var af arbejdsmænd i byen. Således blev der tilkaldt folk udefra – banebørster blev de kaldt. Det var folk med kræfter, men det værste var nu, at de var rå, og meget slemme til at drikke. Ja, man sagde endda om dem, at de spiste rå fars med salt og peber til. Når de havde fri, holdt de meget til i restaurationen på banegården. Der oplevede jeg at se, hvor vildt det kunne gå til, når de fik for meget at drikke. Ofte var det mere end sognefogeden kunne klare. Derfor måtte han have hjælp af en assistent, der var ansat på banekontoret. Tafikassistenten havde en egetræskæp, og med den i hånden kunne han dæmpe gemytterne.

Da jeg blev 10 år, havde jeg nået den alder, da jeg kunne blive optaget i F.D.F., så begyndte en ny og spændende tid for mig. Vi havde en ugentlig aften, hvor vi samledes på K.F.U.M., og en gang om måneden havde vi en kredstur, hvor vi marcherede ud i oplandet. Mest gik turen til Dejbjerg Hede og Plantage, hvor der var god plads til at røre sig på. Vi havde sporgleg, skattejagt med mere, og så lavede vi selv middagsmad. Det foregik på den måde, at vi gravede et vinkelhul ind i en skrænt med plads til pande og gryde ovenpå. Det var oftest bøf, vi fik, de kunne ofte være lidt »sandede«, men hvad gjorde det, vi havde jo af traveturen fået en god appetit. Undertiden gik vi også lange ture til Borris og Brosbølgård syd for Tarm. Det var ture på 20 til 25 km (tur-retur), så kunne vi nok blive trætte, men vi havde orkester foran, som spillede forskellige marcher, så det lettede gangen. Vor uniform var hvide bluser og matroskuer. Man kan sige, at det var upraktisk med hvide bluser, men festligt så det ud sammen med den rød-hvide fane.

På foranledning af mine gåture med F.D.F. havde jeg draget den erfaring, at jeg også på eget initiativ kunne komme lidt uden for byen.

Der var sket det i mit hjem, at vi havde fået en ung pige i huset, som hed Kirsten, hun var lidt i familie med os, idet hun var vor halvkusine.

Hun var fra Bølling, og hendes far var min mors fætter, og hed Jens Østergaard. Hans kone hed Kirstine og de havde en gård, der hed Ny Boel. Kirsten fik det ordnet sådan for mig, at jeg kunne komme ud til dem, når jeg havde fri i skolen. Der var kun 5 km med vejen derud. Jeg kunne skyde genvej ad nogle markveje, så strækningen blev endnu kortere, så det var ikke mere, end jeg nemt kunne gå derud. Det var dejligt at komme ud på landet, og så var det spændende og afvekslende.

Kirsten havde en bror, der hed Charles, vi var omtrent lige gamle, så vi havde meget ud af hinanden. Vi kunne lege sammen, men det fik vi nu ikke altid lov til.

Charles skulle hjælpe til i bedriften, og så kunne jeg jo godt hjælpe

ham. Der var meget at gøre på sådan en gård. De var tidligt oppe om morgenen for at få kørerne malkede. Når de derefter skulle ud på græs, blev de alle koblet sammen og trukket ud på græsmarken, hvor de blev tøjret med passende afstand. Når de havde afgræsset, skulle de flyttes. Om middagen skulle de hjem og malkes – og så ud på marken igen. Jo, jeg skal love for, at der var noget at gøre.

Ind imellem blev vi også sat til andet arbejde; der skulle pumpes vand i et kar i gården. Det var ikke så lidt, en sådan flok køer kunne drikke.

Vi blev også sat til at luge græs væk mellem brostenene på gårdspladsen, og vi malede sprosserne i staldvinduerne.

Om aftenen inden vi skulle i seng, fik vi gerne en god portion »surgrød« der var lavet af kærnemælk og gryn – noget som jeg aldrig havde fået derhjemme. Men man kan sige, at vi gik mætte og trætte i seng.

Charles og jeg sov sammen i én seng i et værelse i stuehuset, men det skete nu også, at vi sov sammen med de ældre brødre ude i karlekammeret, som grænsede op til hestestalden. Det var gode brede senge, så vi kunne nemt være to i hver. Det var ikke senge med madrasser, som vi havde derhjemme – de var fyldt op med halm i bunden. Der blev fortalt mig, at der godt kunne være mus i halmen, men det mærkede jeg nu ikke noget til. Jeg tror, at jeg var så træt, at jeg hurtigt slumrede ind.

Jeg fik prøvet lidt af hvert, blandt andet fik jeg nok også derude min første ridetur. Det skete, når hestene om aftenen skulle hentes hjem fra marken – så var det af og til Charles og mig, der tog os af det.

Jeg var også med til at bjerge hø på engene. De havde enge hjemme i nærheden og ude på Skjern enge i Hedeby ca. 2-3 km vest for Skjern. Når vi skulle ud til Hedeby tog vi af sted om morgenen kl. ca. 6, og var så derude hele dagen. Vi havde en god madkasse med og en stor øldunk med. Øllet blev kølet af i en grøft. Øldunken, der var af brændt ler, var så stor, at jeg måtte have den til at ligge på en høstak for at få noget at drikke – og det kunne godt være nødvendigt en gang imellem. For varmt var det, når der skulle bjerges hø, og vi fik ikke lov til at ligge og dase, der skulle bestilles noget. Hen ad aften blev vognene læssede med stor top på, og så skulle vi sidde ovenpå.

Jeg kan godt sige, at jeg var stolt, når vi kørte igennem Skjern, det var ikke enhver dreng, der gik prøvet det. Når vi kom hjem, skulle høet læsses af og op på høloftet oven over kostalden. Det var ved at være sengetid – trætte var vi, så vi sov godt.

Jeg var også med i tørvemosen. Det var en lang køretur til Albæk, øst for Skjern, og hele dagen gik med det. De voksne gravede tørvene med en speciel tørveskovl – og vi drenge skulle så brede dem ud på jorden – og desuden vende dem, der var gravet nogle dage før.

Jo, man kan sige, at jeg har prøvet noget af hvert.

En dag skulle Charles og jeg til Skjern med et lam, der var solgt til en slagter. Vi trak af sted med moderfåret, så fulgte lammet med. Da vi nåede til slagteren, bandt vi fåret og gik så hjem til min mor, hvor vi fik noget at spise. Men ak og ve, da vi kom tilbage til slagteren, var både lammet og moderen væk. Slagteren havde taget lammet, men hvor var moderen, den skulle vi jo have med hjem. Jeg kan huske, at vi var meget nedslæde og kede af det, men det blev da til glæde for os. For da vi kom hjem, stod fåret der, det havde selv fundet vejen hjem – og så siger man endda, at får er dumme.

Jeg havde megen fornøjelse af disse ture ud på landet, men også i byen skete der meget; der var blandt det årligt tilbagevendende dyrskue, som blev afholdt på markedspladsen. Jeg kan huske, at der ved indgangen var rejst en stor portal af bjælker pyntet med flag og sommerens grønt. Der var masser af mennesker – vel nok mest fra landet, men også byens borgere mødte op, og også jeg, som boede lige i nærheden, var med.

Jeg mindes en pudsigt oplevelse. – Det skete, da de præmierede dyr blev trukket rundt i ringen, folk stod som sild i en tønde, og et sted havde en stor, kraftig mand fået sig placeret foran en vaffelsælger's bod, så hans handel var ved at gå i stå. Det passede ham ikke rigtigt, men så fandt han ud af at lave noget sjovt. Han skrev på låget fra en vaffelæske: »Døden fra Lübeck« og fik det sat fast på ryggen af ham – han anede intet, men der var andre, der morede sig.

Efterhånden som tiden gik, var der ting, der forandrede sig bl. a. badningen i Fattiggårdshølet, der ikke var særlig stort, så det var begrænset, hvor mange svømmetag vi kunne tage der. Så fandt vi et sted, hvor de større drenge badede. Det var ude i Ganer Å, bag ved Mads Lunde's gård. Der var et høl, der kaldtes Jens Hansen's høl, det var »æ drenge badested«. »Æ pigebadested« var vest derfor. Der var et godt stykke vej mellem pigernes og drengenes badested – af moralske grunde. Der var ikke noget, der hed badedragter dengang. Der var mange drenge, der badede der, også nogle der var ældre end os. Der var liv og glade dage, og mens vi soled os, blev der fortalt historier, der ikke altid var lige »stuerene«. De blev kaldt »Wesselhistorier«, og omhandlede erotik. Det var på den måde, vi fik sexualundervisning, som dengang jo ikke foregik i skolen.

På vejen frem og tilbage til badestedet, kom vi forbi Mads Lunde's gård, hvor der var to voksne sønner, den ene hed Søren, og han beskæftigede sig med at lave træpumper, flagstænger og træskøjter, som dengang var meget brugte.

Den anden søn hed Peder og var landmand, det var ham, vi kom mest til, for han havde den hobby at samle frimærker – så der kunne vi købe,

sælge eller bytte. Han havde aldrig travlt, så vi kunne altid få en god snak med ham, og han kunne også fortælle historier, og desuden havde han en lang skibskikkert, som vi kunne få lov at kigge i.

Også hvad skøjtning angik, fik vi det forlagt fra Kirkeåen til ud på engene ved Storeåen. De var oversvømmede hele vinteren og frøs hurtigere til end Kirkeåen, da det var stillestående vand. Det var en mægtig skøjtebane. Vi kunne løbe lige så langt, øjet rakte, både i øst og vest, og det var ikke farligt, da det var lavvandet, men vi havde nu fået instrukser med hjemmefra.

Ikke noget med at vove sig ud på Storeåen, og på Damsø måtte vi heller ikke komme, inden isen var fuldkommen sikker.

Det gik alligevel galt for mig engang. Det var nu på isen over engene, hvor der en dag var et hul, som det morede os meget at springe over. Jeg drattede i og blev våd til midt op på livet. Jeg fik skøjterne af, og løb så alt hvad jeg kunne hele vejen hjem, så jeg beholdt varmen i kroppen.

Vi havde også en anden isbane, som vi benyttede en del, det var gangstien over for mit hjem. Det skete, at den blev spejlblank, når det dryppede fra træerne, og dengang var der ikke noget, der hed grusning, så det var en god isbane for os.

Skøjtning på gangstien var selvfølgelig til gene for ikke skøjteløbere om vinteren, men så blev den til gengæld brugt meget på andre årstider.

Når foråret kom, og bøgen sprang ud, var den et yndet tilholdssted, såvel til spadsereture som til at drøfte dagens begivenheder, siddende på én af de bænke, som private og grundejerforeningen havde opstillet.

Man så også tit at forretningsfolk, som havde deres »gesjæft« på den anden side af gaden, benyttede bænkerne. Der kunne jo godt være stille tider i forretningen, og så var det jo dejligt at komme ud i solen. Det var festligt at se, når en kunde var på vej ind i forretningen, så kom der fart i »bentøjet«!

Det var også et yndet tilholdssted for os børn, både at sidde og se på alt hvad der skete samt at nyde isvafler, som vi kunne købe hos byen's vaffelhandlere (Wittendorff – Cramon – fru Wagener – cigarhandler Hansen og frugthandler Knudsen), som havde studepladser langs med Bredgade.

Det var meget primitive remedier, der blev brugt til at fremstille isen – det bestod af en trætønde, som indeholdt isstumper, en spand, som blev drejet rundt med et håndtag. Det skete hver gang creamen var ved at blive for tyndtflydende.

Der var også andre, der tilbød deres varer på Bredgade. Flere dage om ugen blev der solgt fisk, denne handel foregik fra en trillebør, og det var fisk både fra havet og fjorden, så det var ikke udvalg, der manglede, og kunder var der også.

Engang imellem var der også en slagter, der tilbød sine varer ude i det frie – det var jo godt nok, men jeg kan da huske, at han havde meget at gøre med at holde fluerne væk.

I 1922 skete der forandring i min skolegang, jeg var kommet op i 5. klasse, og min lærerinde var nu blevet skiftet ud med en lærer, som hed Andreasen, han var en dejlig lærer, som vi elever holdt meget af. Jeg kan huske, at han engang kom ind i klassen med en kurv fyldt med æbler og pærer, der blev væltet ud på gulvet – og jeg skal love for, at der blev »leben« i klassen.

Det var én af de morsomme begivenheder, det var noget, vi ikke havde oplevet før – men også hvad angik undervisning skete der forandring, vi fik flere fag, bl.a. fysik og fremmedsprog.

Lærer Andreasen var en god fortæller og kunne nok få os til at lytte.

Det er underligt, når jeg i dag tænker tilbage, så mindes jeg, at Andreasen engang fortalte os om sine fremtidssyner – han sagde os, at vi måske kom til at opleve, at vi kunne komme i forbindelse med vore forældre og andre, når vi var langt borte fra dem, gennem en trådløs telefon. – Det lød jo helt mærkeligt for os, at det skulle kunne lade sig gøre, men i dag har vi det sådan.

Det var nu ikke så lang tid, jeg kom til at gå i skole hos lærer Andreasen. For i sommeren 1923 kom jeg i realskolen, og det var igen en forandring for mig. Jeg fik nye kammerater, men der var dog nogen som sammen med mig blev overflyttet fra Byskolen, og én af dem var Peder Haahr, så vi fulgtes stadig ad og var gode kammerater.

Vi var meget sammen, men jeg havde dog stadigvæk kontakt med mine første kammerater fra mine barndomsår Christian Sunesen og Hans Bank Larsen. Christians far var som tidligere fortalt bager, og Hans's far havde en vognmandsforretning.

Vi havde mange oplevelser sammen.

Jeg mindes hvert år ved fastelavnstid, hvor det var skik, at en del børn gik rundt og solgte boller for bageren. Det var vi også med til, for det var jo rart at tjene nogle penge.

Fastelavnsmandag havde vi fri i skolen, så da bestemte Christian og jeg, at vi skulle ud en tur. Vi talte om, at byen vist var ved at være dækket, så vi bestemte, at det vist var bedre at gå lidt ud på landet. Vi begav os på vej om morgenen, hver med sin kurv. Turen gik vestpå, men vi blev da klar over, at der var længere mellem husene, så det ville nok vare stykke tid, inden vi fik udsolgt.

Det gjorde det også. Vi nåede omtrent ud til Stauning. Bollerne blev solgt for 10 øre stykket, så det var kun lidt, vi fik ud af det, når bageren

havde fået sin part. Men vi var glade for lidt, og så havde vi jo haft oplevelsen.

Det var altid morsomt at opleve noget nyt, og det skete da også gang på gang for os.

Vi boede jo lige over for banen og lagde mærke til, at der rangeredes frem og tilbage med godsvogne. – Det skete med et lille lokomotiv, som i daglig tale blev kaldt »Lillegrisen«. Vi snakkede tit om, at det kunne være morsomt at få en køretur med den. En dag dristede Christian sig til at spørge derom – og sandelig, vi fik lov. Det var vel nok spændende, da vi stod deroppe i maskinen, og fik at se hvordan det hele virkede. Der var et håndtag til styring, og trykmåler til måling af tryk i kedelen. Dampmaskinen blev fyret med kul, som blev taget fra en kasse, der stod bagerst i førerrummet. Fyrehullet var foran, nedenunder instrumenterne, det var noget nyt og storslået at kigge ind i det og se det mægtige flammehav.

I 1923 skete der også en begivenhed i mit hjem. Jeg fik endnu en lillesøster. Det skete den 21. juni, så nu havde jeg fem søstre.

Sommeren gik, og vi foretog stadig de sædvanlige spadsereture med far og mor ud i plantagen, men tit opholdt vi os ofte i vores dejlige have på Vardevej lige over for kirken.

Der var også sket det, at jeg var begyndt at spille tennis, det havde jeg rig lejlighed til, da far, som jeg tidligere har fortalt, havde part i den tennisbane, der lå ude i Mølleren's plantage. Det var en sport, som jeg gik meget op i – mere end fodbold. Fodboldbanen var lige ved siden af tennisbanen, den blev benyttet både af voksne og børn, da det var den eneste i byen.

Skjern havde dengang et ret godt hold, som endda kunne tage kampen op med et hold som B 1893 fra København. – Det skete hvert år 2. pinse-dag, at de dystede. Skjern klarede sig nogenlunde, hvilket måske for en stor del bestod i, at hjemmeholdet kendte banen. Idet græsset var slidt så meget af foran det ene mål, at der var fremkommet et stort sandhul, som københavnernes ikke rigtig kunne forcere!

Ja, det var primitive forhold dengang, men man tog det jo, som det var. Omklædningen foregik ude mellem granerne – det var københavnernes nok heller ikke vant til!

Jeg tror nok, at det også var i vinteren 1923/24, at jeg var ude på min hidtil længste skøjtetur. Far og jeg spændte skøjterne på nede ved Kirkeåen, som vi fulgte vestpå, indtil den mundede ud i Skjern Å-enge, så satte vi kursen østpå, til vi nåede Vardevej, og derfra videre ud over Damsø til Kodbøl i Borris. Der besøgte vi én, som havde været ung pige i huset hos os. Hun hed Minna og var blevet gift med Hans Peder og boede nu på en gård. Det var rart for mig med et hvil, men da vi havde fået kaf-

fen, gik turen igen hjemad. Det står for mig, at jeg var meget træt, og at far noget af vejen tog mig i hånden og trak mig, men det var nu også en lang tur på ca. 20 kilometer (tur-retur).

Jeg befandt mig godt ved at gå på realskolen, men jeg kunne nok mærke, at vi havde betydelig flere lektier for end i Byskolen, så jeg måtte tit tage aftenerne med for at få dem lært.

Lærerstaben var i første real – Bjerrum, Knudsen, Bendix og frk. Sørensen.

Tiden i første real forløb nok stille og roligt, jeg tror, vi var nogle »rare« børn, og så var alt jo også noget nyt og spændende.

Anderledes gik det nok i de andre klasser, da fik vi en ny lærer eller lærerinde næsten hvert år, og de skulle jo prøves af, men det gik nu ikke at gå over stregen, så faldt hammeren...

Bjerrum var ellers et dejligt menneske, men han krævede justits og orden på sin skole, men det gjaldt kun de grove løjer.

I anden real fik vi en ny lærer til erstatning for lærer Knudsen, der rejste ud til missionærgerning i Indien. Den nye lærer, der hed Nielsen og var ægte »københavnerv«, var stor, kraftig og rødhåret. Han behøvede ikke Bjerrum, når det gjaldt afstraffelser, det kunne han selv ordne. I visse tilfælde kunne det være svært at udpege den skyldige. Men så brugte han kollektiv afstraffelse.

En vinterdag, hvor lærer Nielsen og lærer Bendix gik i skolegården, skete det, at en snebold vi kastede, gik i stykker lige over hovedet på dem, så de to lærere fik sne ned af deres nakke. De vendte sig om og ville have gerningsmanden udpeget, men ingen meldte sig, og der var ikke noget med at sladre. Vi regnede med, at historien var ude af verden, men deri tog vi fejl. Om eftermiddagen, da vi havde gymnastik med Bendix, stillede Nielsen i gymnastiksalen, og så blev der uddelt lussinger på »striben«...

Det skete også engang, at en dreng i en højere klasse stod til lussing ved Nielsen, men han vægrede sig og sagde: »Jeg ta'r ikke imod en lussing«, men Nielsen's replik kom omgående: »Så ta'r du vel imod to,« og så faldt de. Jo, han var hård, når det gjaldt afstraffelse, men også hans københavnerjargon var noget andet, end vi var vant til. – Engang havde han sagt til én af de mindre drenge: »Årstallene skal komme af dig, som skidt af en spædkalv.« Da det kom moderen for øre, syntes hun, at det var lovligt skrap, at hendes dreng skulle tiltales sådan i skolen, så hun gik til Bjerrum og beklagede sig. Det var nu også forkert, men der er jo nogle, der er mere sarte end andre.

Skolen havde om sommeren en årlig udflugt, den foregik ikke som i Byskolen med D.S.B. Jeg forestiller mig, at skolen ikke kunne få frirejser, da det var en privatskole.

Det blev så til cykelture ud i oplandet. Vi var vel nær ved 70 elever på skolen, så det var en ordentlig flok at få ud på landevejene, men det var jo en god ting, at der dengang næsten ingen biler fandtes.

En af de ture, jeg var med på, gik til Nørholm Skov mellem Varde og Ølgod, det var en strækning på ca. 60 km (tur-retur), så det var da et ordentlig stræk at tage på én dag, især når man ikke var vant til at cykle så langt. Det var første gang i mit liv, at jeg havde set en rigtig stor bøgeskov, og godset var med mine øjne set, også stort og flot.

En anden tur, jeg var med på, gik til Laugesen's have mellem Videbæk og Spjald. En have med stendysser, bygget op af i tusindvis af stene samlet på de omliggende marker. Haven var beplantet med masser af blomster og buske, så det var både smukt og storslået.

Det var også en ret lang tur, men på hjemturen gjorde vi holdt ved Trøstrup Teglværk lidt syd for Videbæk. Der havde teglværksejer Skak og frue dækket op til os alle ude i haven, hvor vi fik kage og en forfriskning. Det var pænt af dem at tage imod så mange gæster, men det kom nok af, at flere af deres børn var elever på skolen.

Jeg var også ude på en udflugt af mere privat karakter, men ikke mindre spændende, det var nemlig min første biltur. Der var begyndt at komme nogle ganske få biler til Skjern, og én af dem, der havde anskaffet sig en sådan, var maskinsmed Jensen i Østergade. Det var en ret stor, åben bil med kaleche, som Jensen kørte taxikørsel med; det var vist den første taxi-vognmand i Skjern.

Min far, der var med på at prøve noget nyt, bl.a. var han én af de første i Skjern, der ejede en cykel – en såkaldt velocipede eller »væltepeder«, lejede Jensen til at køre en søndagstur med hele familien. Vi startede om morgenen, og turen gik først til Hoven, hvor vi rastede og var inde på afholdshotellet og få morgenkaffe.

Derefter kørte vi til Påbøl Plantage, som I. C. Christensen i sin tid havde tilplantet. Det var en stor plantage, vi der kørte igennem. Da det var en åben bil og farten ikke stor, kunne vi se og følge med i alt, hvad der foregik omkring os. Jo, det var spændende at køre i bil.

Hen på formiddagen nåede vi til Ølgod, der gjorde vi igen holdt og var inde for at se Hotel Ølgod's have, det var også en oplevelse – for det var ikke blot en almindelig have med træer og blomster, der var også forskellige dyr og fugle. Det, jeg tror, som gjorde størst indtryk på mig, var påfuglene, når de pustede sig op og spredte fjerene ud. Efter at have fået en forfriskning fortsatte vi så hjemad mod Skjern.

Jeg har tidligere nævnt Hans Bank, som én af mine første barndoms-kammerater – dette venskab holdt vi ved lige op gennem årene.

Hans's far havde som tidligere nævnt en vognmandsforretning. Der

Det sydligste af Bredgade, som det så ud, da jeg var en lille dreng. I det hvide hus boede vores læge Levinsen.

var flere spand heste i stalden, og der var også kreaturer og svin. Otto Larsen var både vognmand og handelsmand, så derfor var der plads i stalden både til kreaturer og svin.

Der var også jord, som hørte med til bedriften, både agerjord og eng. Marken lå ca. 2 km udad Østergade, mens engarealet lå vest for Dommergården.

Da vi efterhånden blev store drenge, fandt Otto Larsen ud af, at han kunne have billig arbejdskraft i os. Ude i marken kunne vi jo hjælpe både med kartoffel- og roeoptagning, og i høstens tid også med kornet.

Otto Larsen havde anskaffet sig en maskine til brug ved optagning af kartofler. Den blev trukket af heste, og bag på maskinen sad der et hjul med grebe på, den spredte kartoflerne ud over et større areal, og så hvervede han en snes drenge til at samle op. Det fik vi så 50 øre for at hjælpe med en hel eftermiddag, men også det wienerbrød, vi kunne spise.

Der skete nu det, at manden på Hanninghedegård fik nys om, hvordan det gik for sig i Skjern, så vi blev tilbudt at komme ud til ham, så cyklede vi også derud, han gav os en hel krone for en eftermiddag plus aftensmad. Så det blev efterhånden mange penge til sparebøssen, som jeg havde fået i Skjern Bank.

Noget lignende gentog sig om efteråret, når kreaturerne skulle hjem fra engene. Vi var da en flok drenge, der hjalp Otto Larsen. Dyrene blev

drevet sammen i en flok, og så begyndte det. Det kunne undertiden være svært at holde sammen på flokken, da de var blevet lidt vilde af at gå løse derude det meste af sommeren. Der skulle passes ekstra på, at de ikke smuttede ud, når vi kom til en sidevej, men så gik turen ellers ad Vardevej – Bredgade og hjem.

I dag kan man ikke rigtig forestille sig, hvordan det kunne lade sig gøre, men der var jo ikke megen trafik, og biler var en sjældenhed.

I efteråret 1924 begyndte jeg at gå til præst. Undervisningen foregik i en lille sal i missionshuset på Finderupsvej, og det var provst Andersen, der dengang var præst. Vi var mange, så vi blev delt op i to hold, piger og drenge hver for sig. Jeg mindes det at gå til præst som en dejlig tid, det var jo ikke noget fremmed for mig, da jeg både i mit hjem, i søndagsskolen og i skolen havde fået fortalt bibelhistorie, og jeg havde også i skolen fået god kristendomsundervisning. Jeg havde haft dejlige religionstimer både i Byskolen og på realskolen, men jeg fik alligevel meget ud af den tid, jeg gik til præst.

Jeg var nu kommet op i tredje real, og igen fået to nye lærere, frk. Byskov og hr. Lundager, og det gik som sædvanlig – når der kom nye, skulle de prøves af, og vi skulle lave lidt fest. Det skete engang i Byskov's time, at vi havde fået en kostelev til at hejse et vækkeur ned i en trækkanal. – Uret ringede så midt i timen til stor morskab for os, men selvfølgelig ikke for Byskov. Hun fandt dog hurtigt ud af, hvordan hun skulle tage os.

En dag inviterede hun hele klassen hjem til sig. Jeg kan huske, at vi blev trakteret med chokolade og kage, og bagefter legede vi forskellige lege, vi havde det noget så hyggeligt, og da vi gik derfra, sagde vi til hinanden, at nu skulle vi ikke mere lave sjov i hendes timer.

Lundager var ikke så ung og uerfaren, han havde i sin ungdom været med Mylius Erichsen på togt over indlandsisen på Grønland, så han var da én, som havde oplevet noget. Vi lagde mærke til, at han undertiden var lidt søvni i timerne. Men vi fik opklaret grunden hertil, idet han tit sad og læste og studerede til langt ud på natten. Det var særligt, når vi havde terminsprøver, at han faldt i søvn.

Vi skulle nu have noget for, så vi fandt ud af, at der var én i klassen, Fritz Henry, som var så god til at tegne, han skulle lave et billede af Lundager's hoved, der var noget karakteristisk med »måne« – skaldet – med hår ved siderne. Det skulle hænges op bag tavlen, og så med snoretræk kunne hejses op, når han var faldet i søvn. Det gik nu ikke helt, som vi havde tænkt os. Snoren brast, og billedet faldt ned. Lundager vågnede med et sæt, og vi tænkte, nu får vi nok ballade. Men da han så billedet, sagde han: »Hvem har dog tegnet det flotte billede.« Så måtte »synderen« frem og op til katederet, og vi regnede alle med, at nu vankede der

lussinger, men det skete nu ikke. Fritz Henry blev derimod spurgt om, hvad han skulle have for billedet? Det var jo ikke nemt at svare på, men han fik sin betaling, og så var »gassen gået af ballonen«, og det var sidste gang, vi fandt på sådan noget i Lundager's timer.

I foråret 1925 oprandt dagen, hvor jeg skulle konfirmeres. Der var gået forberedelser forud for denne dag. – Først havde jeg gået til præst i et halvt år, men til sidst var det i mit hjem, der skete noget. Der blev sendt invitationer ud til familie og venner. Noget, der optog mig meget, var, at jeg for første gang i mit liv skulle have rigtigt fabriksstet tøj. Indtil da var alt mit tøj blevet syet af Birgitte – sypige, som boede i Søndergade 3, et lille hus, som ligger der endnu.

Det sker, når jeg går forbi, at mine tanker går tilbage til barndommens tid, og minder mig om, hvor jeg blev målt, og fik mine første korte bukser syet af min far's aflagte tøj.

Mit konfirmationstøj blev købt i H. K. Nielsen's lille forretning i Jernbanegade. Uden at skænke det en tanke at i den forretning kom jeg til at virke og tilbringe mere end 50 år af mit liv.

Jeg husker det endnu: Et dejligt blåt jakkesæt, med vest, samt alt tilbehør kravebryst og slips. Joh, jeg var flot, og jeg var glad for, at min far rent ud sagde, at jeg ikke skulle i matrostøj, sådan som det ellers var skik og brug dengang. Det smittede. Så jeg og to kammerater blev nok nogle af de første konfirmander med rigtigt jakkesæt til konfirmationen.

En søndag i april oprandt dagen for konfirmationen. Vi var alle mødt op i vores fineste »puds«. Det var en spændende og festlig dag – først var vi til overhøring, og derefter skulle vi så bekræfte vores dåbspagt.

Det var også festligt derhjemme med besøg af familie og venner. Gaver fik jeg også en del af – selvom det ikke kan sammenlignes med, hvad der gives i dag.

For mig var det en stor dag, som jeg aldrig glemmer! Konfirmationen var nu overstået, og jeg var rykket ind i de »voksnes« rækker. Men jeg havde endnu et år tilbage i skolen, så det var om at hænge i med lektierne, for jeg skulle jo gerne have en god eksamen, så jeg kunne komme videre frem.

Jeg var også begyndt at komme i K.F.U.M.'s ungdomsafdeling. Der var sket det, at foreningen havde fået en sekretær, Brodersen hed han, og han var meget ivrig efter at samle os helt unge til møder og sport. Det var ikke blot fodbold, som vi var kendte med. Nej, han lancerede noget helt nyt, som vi slet ikke kendte, baseball hed det. Vi gik meget op i det, det var jo noget nyt og spændende.

Vi spillede det på fodboldbanen ude i Mølleren's plantage. Det skete engang, at vi bagefter blev inviteret til at komme med ham hjem, så skulle

vi få rødgrød. Det var vi alle med på – det smagte godt, så vi tog godt for os, men Brodersen sagde, at vi skulle bare spise. De havde mere ude i køkkenet, men det endte dog med, at hans kone kom ind og meddelte, at nu var der ikke mere.

Brodersen var en initiativrig mand og var ikke bange for at prøve noget nyt. Det resulterede i, at han gik i gang med at arrangere en sommerlejr for helt unge mennesker fra konfirmationsalderen til ca. 18 år. Det lød meget spændende, og der var flere, der meldte sig til turen, og også jeg ville gerne med. Jeg talte med min far om det, men han var i første omgang ikke meget villig til at give mig lov. – Det var jo ikke helt billig at komme med på sådan en tur. Det viste sig, at der var andre forældre, der havde den samme mening. Men så fandt Brodersen ud af, at turen kunne billiggøres ved, at vi cyklede derud, så fik jeg lov til at tage med, og det var der mange andre, der gjorde. Så det blev en stor flok, der startede en tidlig morgen og skulle så cykle ca. 85 km.

Sommerlejren, som vi fik lov til at opleve nogle dejlige dage på, hed »Juelsborg«. Den lå på en lille ø, Møgelø, lige over for Himmelbjerget. Vi standsede op midt imellem Svejlbæk og Laven, og blev så i en robåd sejlet over. Det var første gang i mit liv, jeg havde været på de kanter, det var et meget naturskønt sted. Vi levede afsondret fra det øvrige land. Der var kun én beboer på øen foruden os, så vi kunne færdes frit omkring på det meste af øen.

Vi blev indkvarteret i en stor sovesal, og foruden den var der en ret stor spisesal, og så køkkenet og værelser til lederne.

Dagene formede sig nogenlunde ens, men dog forskellige. Hver dag begyndte med flaghejsning, der var så afsat tid til morgenmad, derefter havde vi en bibeltime, og inden middag badede vi i søen. Eftermiddagen gik med sport, leg og forskellige konkurrencer. En dag havde vi en rigtig sportsfest, der var en fodboldkamp samt forskellige grene af atletik, der blev bagefter uddelt præmier.

En anden dag var der udflugt til Himmelbjerget, det begyndte med, at én af de større rutebåde lagde til ved vor landingsbro, og så gik vi alle om bord. Efter vort besøg på Himmelbjerget, skulle vi ud på en 10 km lang travetur til Rye. Vi gjorde ophold undervejs i Gl. Rye, det var en hyggelig gammel by. – Videre gik det så til Rye, og derfra sejlede vi så tilbage til Møgelø.

Da dagene, vi skulle være der, var forbi, skulle der gøres rent i lejren. Vi blev delt op i hold, jeg var én af dem, der skulle banke madrasser. Så fattede vi cyklerne og turen gik igen tilbage til Skjern. Det var en dejlig oplevelsesrig tur.

Året 1926 blev for mig et begivenhedsrigt år, det var et år, hvor der skete

Billede fra FDF sommerlejer på Møgelø i 1924. På billedet ses en række Skjern-drenge. Stående med en stok Jens Jespersen også kaldt »Jens 29«. Han blev senere redaktør af Socialdemokraten i Sønderborg. Foran ham ses jeg. Den lyshårede dreng til højre for mig er Jens Fjord. Siddende helt foran til højre i billedet ses Bernhard Stokholm, søn af blikkenslager Stokholm. Bagved ham ses Knud Fabricius Poulsen, der senere fik Skjern Cykellager. Bag ham skimtes Peder Haahr.

meget, som gav forandring i mit liv. I maj måned fik jeg en lillebror, det var spændende for mig. Indtil da havde jeg været alene med fem søstre.

Jeg var nu blevet 15 år, og min daglige skolegang var slut. Eksamen skulle begynde i juni måned, og der var meget, der skulle repeteres. Det var et stort pensum, vi skulle igennem, da alt hvad vi havde lært i fire år blev opgivet. Jeg sled i det og læste dagligt næsten fra morgen til aften. Det var drøjt, så det var undertiden ved at tage modet fra mig. Men det hjalp, at jeg havde noget godt i vente, så skulle jeg ikke gå i skole længere, og det passede mig godt, for jeg var ærligt talt ved at blive skoletræt.

Der var også noget andet, som gav mig mod og kræfter, og som jeg så hen til med megen spænding. Hr. Bjerrum havde allerede for et år siden talt med os, om vi kunne tænke os efter endt eksamen at komme ud på en Tysklandstur. Det var vi alle med på, så vi kom straks i gang med at spare penge sammen. Eksamen gik godt, og vi bestod alle. Vi fik mandag den 5. juli ved en afskedsfest udleveret vore eksamensbeviser.

Dagen derefter skulle vi så starte på vores Tysklandstur. Jeg var tidligt oppe, for vi skulle køre kl. 7. Hr. Bjerrum havde bestilt Charles Nielsen,

Starten på Tysklandsturen uden for realskolen.

der var ejer af rutebilen, der daglig kørte mellem Spjald og Skjern. Jeg tror, det var den første rutebil i Skjern. Vi var 17 elever samt hr. Bjerrum og frk. Byskov. Det var nok omtrent, hvad bilen kunne rumme. Bagagen blev læsset ovenpå. Der var glæde og højt humør, men også en smule vemod. For der var en enkelt elev, Viggo, som ikke kom med. Hans mor, der var lærerenke mente ikke, at de havde råd til det.

Vel anbragte i bussen startede vi så, og turen gik syd på over Sdr. Omme – Grindsted og Vorbasse ned til grænsen ved Kruså. Det var dengang grusveje, så det gik ikke så stærkt. Vi nåede grænsen sidst på eftermiddagen. Det var meningen, at vi skulle have nået til Slesvig, men vi blev standset ved grænsen, fordi der var noget i vejen med vort pas. Det var udstedt som kollektivt pas for hele klassen. Endvidere var der også noget i vejen med bilens papirer. Det var noget kedeligt noget! Skulle vor rejse til Harzen virkelig ende ved den tyske grænse? Den danske toldinspektør mente i alt fald ikke, at det tyske toldsted ville lade os komme igennem. Det viste sig dog, at hr. Bjerrum kendte den danske inspektør, og han satte det »store apparat« i sving, der blev ringet til politiet i Skjern, ligesom man henvendte sig på højere sted. Resultatet blev, at alt blev ordnet, men først næste dags morgen kunne vi have papirerne. Vi fik vores telte rejst, og sov trygt beskyttet af danske gendarmer, de patruljerede langs med grænsen.

Da vi var kommet på benene, skete der noget...

Billede fra Tysklandsturen, hvor vi har gjort holdt ved vejkannten. Kort tid efter billedet blev taget, blev vi skældt ud af en vred tysk kone, der var sur over vores rastested.

Gunnar og Lars fra Tistrup, der var gået en tur op ad vejen, fik pludselig øje på Viggo, der kom gående imod dem. De turde næsten ikke tro deres egne øjne. Også hr. Bjerrum's forbavselse var stor, da han så Viggo. Han måtte så til at fortælle os, hvordan det var gået til, at han nu stod iblandt os. Der var sket det, at provst Andersen havde fået medlidenhed med ham, og straks havde sat en indsamling i gang blandt de andre forældre, som var mødt op ved afskeden. Vi var alle glade ved, at Viggo nu også var iblandt os, og over middag gik turen så igen sydpå ind i Tyskland. Vi sludrede og sang sammen, så inden vi vidste af det, havde vi nået Flensborg, hvor vi gjorde et kort ophold og prøvede at gå på indkøb i en tysk butik. – Vi skulle da prøve, om det tysk vi havde lært i skolen, nu også slog til i det praktiske. Helt sikre var vi ikke, så vi stod uden for forretningen og talte sammen om, hvordan vi skulle klare det. Alle vore betænkeligheder blev »blæst« væk, for det viste sig, at de talte dansk i forretningen. Siden gjorde vi os ingen bekymringer for sproget. Hen på eftermiddagen nåede vi til Slesvig, og fik set lidt af byen, blandt andet den store domkirke, med det 112 m høje tårn. Vi fortsatte derefter videre, og passerede Kielerkanalen, på én af dens højbroer. Vi havde jo aldrig set så mægtig en bro, så vi måtte ud af bilen, så vi rigtig kunne se, hvor langt der var ned til vandet. Der var 42 m, så vi morede os med at kaste tændstikker og småmønter ned, for at se hvor længe det varede, inden de nåede ned.

Vi søgte nu efter et sted, hvor vi kunne slå teltene op for natten. Vi fandt en skøn plet i en åbning i skoven, hvor jeg for første gang oplevede at høre nattergalesang. Det blev ordnet sådan, at vi skiftevis to og to skulle gå vagt. Det blev lidt af en urolig nat. For det første var der utroligt mange myg, så det kneb med at falde i søvn. For det andet skete der det, at der hen på natten lød skud ganske nær ved. Bjerrum kom op og formanede os til at holde os fuldstændig i ro, han mente, der var krybskytter, men der skete os heldigvis ikke noget.

Efter en lidt urolig nat fortsatte vi turen sydpå, og kom til Lybeck, hvor vi så Marie Kirche, og fik os derefter et dejligt tiltrængt bad på See-Baden anstalt, og så var vi ude for et vældigt tordenvejr. Videre gik det, og vi skulle passere Elben, men på grund af oversvømmelse kunne det ikke ske den sædvanlige vej.

Vi kørte ud på en bro og ventede en tid. Vi talte sammen, om ikke den færge snart kom, men pludselig begynder broen at sejle – det var altså ikke en bro, men en tømmerflåde vi var kommet ud at sejle på.

Det gik dog godt, og vi kom lykkeligt over, men middagsmad skulle vi da have, så vi holdt ind i vejkanten og begyndte med forberedelserne. – Det kneb med at få primussen til at fungere, men det lykkedes. Vi kørte over Lüneburge Heide, det var næsten som i Vestjylland, og vi var da kommet ud for at se noget nyt, så Tyskland skulle gerne se noget anderledes ud! Da vi kom i nærheden af Magdeburg, var der mere frugtbart.

Charles Nielsen skulle nu finde vej igennem den store by. Han forstod ikke tysk, men hans retningsans var imponerende. Halberstadt? spurgte han... »Ja – ja«, svarede tyskerne, »Recht, links und dann immer gerade aus,« og Charles kørte rigtigt. Hr. Bjerrum har været der før. Men Charles var mere sikker. Til højre sagde hr. Bjerrum, til venstre sagde Charles, og det passede.

Vi kørte nu med roemarker til venstre, og hvedemarker til højre, ingen gårde og huse, kun godser og landsbyer. Månen var ved at stå op, så vi måtte se at finde os en lejrplads – og det lykkedes.

Ved en stor gård holdt vi ind og spurgte om lov. Det fik vi, og teltene blev rejst. Det blev en forholdsvis rolig nat, bortset fra at vi blev vækket kl. ca. 5 af gårdens arbejdere, der var på vej ud i marken.

Lørdag den 10. juli nåede vi vort første endelige mål – Hartzen. Vi kom til en by i Bodenthal. Thale hed den, det var en hyggelig lille by omgivet af små bjerge, der gjorde et stort indtryk på os. Vi havde aldrig før set bjerge. En flod, der strømede og fossede over klippeblokke løb lige igennem byen, og ved dens bred slog vi vore telte op. Derefter gik vi på indkøb, blandt andet for at få mad til middagen. Men også stokke købte vi, for den næste dag skulle vi på bjergvandring.

Da vi stod op søndag morgen, var det silende regnvejr, men det gjorde nu ikke så meget, for det var bestemt, at vi skulle overvære en katolsk gudstjeneste. Det var noget fremmedartet for os med messe og røgelse, som vi ikke forstod meget af. Om eftermiddagen blev det opklarende vejr, så vi begav os på vej op ad bjerget. Rosstrappefelsen (hestetrappelippen) hed det. Vi vidste ikke, hvad navnet betød, men det fik vi klaring på, da vi kom et stykke op, der var der en afsats på klippen, og på den var der et mærke som af en hestesko. Fra afsatsen kunne vi se ned i en dyb slugt (ca. 197 m), hvor floden løb. Ifølge et sagn skal en prinsesse, der var forfulgt af en jætte, her på sin gang være sprunget over floden, efterladende et hovspor i klippen (heraf navnet).

Nedturen gik gennem Bodenthal, det var en skøn dal, men det blev til en lang spadseretur, vi fik den dag, så vi var trætte, da vi nåede tilbage til Thale. Vi satte os tilrette i bilen og kørte så mod Blankenburg. Det var ved at blive sent, og vi havde endnu ikke fundet et sted, hvor vi kunne slå vores telte op for natten. Vi valgte da at gøre det på en græsabat ved siden af vejen. At det ikke var så heldigt, erfarede vi tidligt om morgenen, da der blev en forfærdelig råben uden for teltene. Der stod en kvinde, der beskyldte os for, at vi nu havde ødelagt det sted, hvor forvalterens køer skulle græsse. Bjerrum var ikke glad for situationen, så han sagde til os, at vi skulle skynde os at pakke sammen, så vi kunne komme af sted.

Op på dagen nåede vi til Wernigrode, det var som en hel eventyrby at komme ind i. På torvet lå det gamle rådhus, som var bygget i det 15. århundrede, og ca. 500 år gammelt. Det var bygget i bindingsværksstil med mange tårne og spir. Vi var ikke indenfor, men det var vi derimod i museet, hvor der var mange spændende ting.

Det endte lidt brat med besøget der, for der skete det, at hr. Bjerrum bemærkede, at en pige fra vort hold var kommet i samtale med en tysker, hvilket jo kunne være meget naturligt. Men det, der foruroligede Bjerrum var, at Erna var en tysk pige, som var kommet til Skjern efter den første verdenskrig og var blevet boende i landet, selv om tyskerne var inde på, at de ville have deres børn hjem. Så man vidste jo aldrig, hvad der kunne ske, hvis det kom myndighederne for øre, og det ville jo være frygteligt for os, og specielt for hr. Bjerrum at komme hjem uden Erna. Nå, men heldigvis gik det ikke så galt.

Vi besøgte derefter kirken og blev forevist en tusindårig rosenstok, som voksede op ad muren (hvordan kunne de mon vide, at den var så gammel?).

Om eftermiddagen var vi igen en tur ude i bjergene, men denne gang foregik det ikke til fods. Vi skulle op på det højeste bjerg i Harzenområdet – det var Brocken (eller Bloksbjerg, som vi kalder det). Vi blev

befordret op til den 1742 meter høje top med en tandhjulsbane. Igen noget, som vi aldrig før havde set eller oplevet. Vi havde regnet med, at vi rigtig kunne få et syn ud over bjergene, men det blev der nu ikke noget af, da det var tåget. Hekse så vi heller ikke noget til, men vi fik da set heksetalerstolen, som blev brugt Sct. Hans nat.

Så gik turen igen nedad med banen. Jeg tror nok, vi alle var lidt beklemt, for det gik undertiden meget stejlt, og det var nok sådan, at man mere kunne se stejlheden på nedturen, end da vi kørte opad.

Efter en vel overstået tur i højderne, skulle vi igen videre med bilen, og målet var nu Rübeland. Det var igen opad, så Charles måtte køre i lavt gear. Vi slog lejr i en skov, men uheldige var vi igen, for der var masser af myrer, så der var nogen, der ikke kunne sove. Den næste dag var vi på en lang vandretur. Vi skulle se drypstenshuler, Baumann's og Hermann-høhle. Det var meget spændende at gå i de lange gange inde i bjerget, og se hvad dryp igennem årtusinder havde dannet af mærkelige figurer. Efter denne oplevelse havde vi igen en travetur ned til lejrpladsen og bilen. Så gik turen igen videre til Blankenburg, hvor vi fandt en lejrplads og var gæster hos en skovfoged Preuser, elskværdig, men reserveret.

Efter en god nats søvn kørte vi til Bad Hartzburg, en hvid badeby for velhavere, med store villaer og svømmebad. Videre kørte vi til Goslar, en by med meget velholdte bindingsværkshuse, men det blev kun for et kort ophold. Vi var forskinkede og skulle til at begive os hjem. Et lille ophold havde vi i Hildesheim, hvor vi så den smukke domkirke.

Nu gik det for alvor hjemad, igen over Lüneburger Heide og frem til Hamborg. Ved indkørslen på en bro over Elben punkterede bilen. Vi holdt stille, men straks var der en brøsig politibetjent: »Nicht halten hier!« Charles var urokkelig, han vil ikke have dækket ødelagt. Vi gik ind i Hagenbeck Dyrepark. Aldrig har vi set så mange vilde dyr på et sted.

Charles klarede storbyen alene...

Efter aftale mødte vi ham igen ved Hautbahnhof, og så gik turen igen nordpå. Vi passerede grænsen ved Kruså, og kørte over Tønder til Ribe.

Regnskabet blev gjort op, og det viste sig, at der var råd til middag på hotel »Postgården«. Hen mod aften nåede vi dødtrætte hjem til Skjern. Vi havde kørt uden hvile fra nord for Hamburg.

Turen kostede 48 kr. pro persona!